

Deventer Natuurnarratief

Verhalen verteld door Deventer natuurkenners, december 2012

Twee fietstochten door stad en buitengebied

Op 10 en 24 november 2012 zijn we met een groep bewoners van de gemeente Deventer door de stad en het buitengebied gefietst. Het was herfstig en grijs, maar regen viel er nauwelijks. De bomen lieten hun laatste bladeren vallen. De groep bestond voornamelijk uit leden van Deventer organisaties die zich op vrijwillige basis bezighouden met het in stand houden en versterken van natuurwaarden. Er fietsten ook enkele medewerkers van de gemeente Deventer mee. Bij elkaar opgeteld was er op beide dagen enorm veel natuurkennis aanwezig, kennis die we met dit Natuurnarratief verder willen brengen. We laten de deelnemers aan de tochten, die we in de loop van het verhaal aan u voorstellen, letterlijk aan het woord. Ze vertellen verhalen op de plekken die voor hen een bijzondere waarde hebben. Zo wordt duidelijk dat de gemeente Deventer qua natuur erg waardevol is. Het vraagt dan ook om bijzondere aandacht.

Eerste vertelplek van de tocht op 10 november: het Lookerspad, tussen de kolk en de Ceintuurbaan.

Beleidsnota Ecologie

De aanleiding voor de fietstocht is het besluit van het college van B&W op 11 september 2012 om een Beleidsnota Ecologie voor Deventer op te stellen. Nog in 2012. En deze moet tot stand komen in co-creatie met groene groepen die actief zijn in Deventer. Dat kun je doen door in vergaderzalen over doelen, taken, verantwoordelijkheden en financiering te praten, zoals te doen gebruikelijk bij beleidsprocessen. Maar we hebben het anders gedaan.

We hebben twee zaterdagen geblokt in onze agenda's, zijn op de fietst gesprongen en hebben kennis en ervaringen met elkaar gedeeld op enkele bijzondere locaties. Enorm boeiend, want de mensen die meefietsen zijn alle met hart en ziel bij natuur en milieu betrokken. Je gaat Deventer op een andere wijze zien. Er ontstond echte *dialogoog*, iets dat in vergaderzalen vaak ver te zoeken is. Voorliggend Natuurnarratief toont een ruime selectie van de verhalen die verteld zijn en de dialoog die naar aanleiding daarvan is gevoerd. Het vormt de basis voor de beleidsnota. In de beleidsnota worden de belangrijkste punten uit dit narratief geresumeerd, maar om echt te kunnen begrijpen wat er staat is het verstandig om beide documenten in samenhang te lezen.

Deventer Natuurnarratief

In dit narratief treft u een bundeling van verhalen aan over natuur in en rond de stad Deventer, met minimale interpretatie, in de taal waarin ze verteld zijn. Mensen vertellen in spreektaal en deze is niet of nauwelijks aangepast. Dat maakt het toegankelijk. Woorden en zinnen zijn niet vertaald naar beleidsbegrippen en ambtenarentaal. Het gaat om mensen die een belangrijk deel van hun vrije tijd inzetten voor de natuur en daarbij mooie observaties doen en 'dingen' meemaken. Uit deze verhalen tezamen worden enkele rode draden gedestilleerd. Deze vormen de basis voor de Beleidsnota Ecologie.

Dit narratief kent vijf hoofdstukken:

1. Grootschalige natuur;
2. Soorten die bijzondere aandacht vragen;
3. Beheer en onderhoud;
4. Het belang van educatie;
5. Rode draden.

Deze indeling is terug te vinden in de beleidsnota. Begonnen wordt met een bezoek aan het Wechelerveld en de Gooiermars, waar op grote schaal nieuwe natuur ontstaat. Daarna worden verhalen verteld over bijzonder soorten, zoals padden, geelsterren, vleermuizen, uilen en dassen. Veel vrijwilligers zetten zich hiervoor in. Het hoofdstuk over beheer en onderhoud gaat vooral in op de mogelijkheden om natuurwaarden te versterken door minder rigoureuus onderhoud te plegen. Dat hoeft niet meer te kosten... het kans zelfs goedkoper zijn. Ook kun je braakliggende terreinen benutten en tijdelijke natuur laten ontstaan. Bij goed natuurbeheer gaat het erom natuurkennis op te bouwen en in te zetten en dat vraagt aan de basis om aandacht voor educatie. Interesse voor natuur kan relatief eenvoudig worden aangewakkerd bij kinderen.

In Dok H₂O en Bella Machina waar we de twee fietstochten afgesloten, onder het genot van een drankje, om op te warmen. Daar hebben we onder leiding van Susan van der Zwaag een dialoog gevoerd met als doel rode draden door de verhalen heen te benoemen. Fragmenten uit de dialogen zijn opgenomen in het laatste hoofdstuk.

1. Grootschalige natuurprojecten

Op 24 november hebben we twee natuurgebieden bezocht, beide met goede voorbeelden van nieuwe natuur. Eerst hebben we het Wechelerveld bezocht, tussen de Raalterweg en Schalkhaar. De oorspronkelijke heide is daar weer teruggekomen. Er is wel discussie over loslopende honden en mountainbikers. Vervolgens zijn we richting Bathmen gefietst, naar de Gooiermars, een gebied waar kwel omhoog komt uit de Veluwe en de Sallandse Heuvelrug. De komende jaren gaat hier veel veranderen. In beide gebieden is een beeld geschetst van wat er is gebeurd, hoe we er voorstaan en welke ontwikkelingen we nog kunnen verwachten.

Het Wechelerveld: het spanningsveld tussen natuur en andere functies

We staan aan de rand van een groot heideveld. *Gerben Visser* van Stichting IJssellandschap neemt het woord: “We staan hier midden op het Wechelerveld. De meesten van jullie kennen het, maar even heel kort de historie. Het is van oudsher een oefenterrein voor militairen geweest. Volgens mij vanuit twee kazernes, van de Prinses Irene Brigade en van de Huzaren van Boreel. Het is lange tijd gebruikt als oefenterrein. In die tijd was het nog veel meer open, met meer heide dan er nu is. Ze hebben het gebied geleidelijk verlaten en het is in een aantal fasen in het beheer van Stichting IJssellandschap gekomen. Voor ons is het één van de meest bijzondere terreinen, want elke functie die je kunt bedenken komt voor in deze veertig hectare.”

Mountainbiken in het beboste deel van het Wechelerveld (bron: Regiosalland.nl) .

Gerben vervolgt: “We proberen veel voor natuur te doen, maar het is ook een hondenlosloopegebied. Jullie zagen zo straks mountainbikers voorbij schieten. Er is in het bos een mountainbike route aangelegd. Daarnaast ligt het dicht bij de stad en trekt het sowieso veel volk. Het is lekker druk, een veel gebruikt terrein. Desondanks is het voor de natuur altijd erg interessant geweest. Je hebt een paar leuke soorten hier die standhouden, zoals de

Klokjesgentiaan, die in deze heides groeit en de Aardbeivlinder die hier vliegt vanwege de nog steeds aanwezige Tormantil.” Gerben spreekt Erik Lam aan, ecooloog bij de gemeente Deventer: “Er is – ik dacht door jou Erik – een ringslang waargenomen. Ik noem een paar voorbeelden om aan te tonen dat het niet alleen een overlopen en afgetrapt gebied is. Zeker niet. In drie slagen heeft IJssellandschap geprobeerd de heide hier meer ruimte te geven. In 1998, in 2008 en 2010, ongeveer, zijn stukken bos opgeruimd en is er grond van de bodemlaag afgeschraapt, zodat er van nature zich weer heide kon ontwikkelen. Als je hier rondloopt zie je dat dit best wel goed werkt. De heide komt goed terug. Ik ben in dit gebied heel erg tevreden over de samenwerking met de gemeente. Het initiatief voor de derde actie kwam van de gemeente, om meer heide te realiseren. De gemeente had financiering geregeld en heeft ook via Erik kennis beschikbaar gesteld. De samenwerking is echt soepel verlopen. Voor mij geen moppergebiedje, dit gebied hier.”

Tormantil.

Anton Koot, vicevoorzitter van de Agrarische Natuurvereniging Groen Salland, stelt de eerste vraag: “Merk je dat het publiek hier tevreden is? Is er draagvlak? Hoe zit het met hun emotionele beleving, zo van: waar is IJssellandschap mee bezig? Bomen kappen! Is de boodschap overgekomen?”

Gerben antwoordt: “De uitvoering van dit soort projecten is altijd puinhoop. Allemaal machines... en het ziet er rommelig uit. Dan krijg je even veel klachten. Ik merkte wel dat we van oudere mensen – dat was heel opvallend – enthousiaste geluiden kregen, want vaak kenden ze vanuit hun jeugd nog dit gebied als een heideterrein, in plaats van een bebost heideterrein. Verder is dit gebied al jaren een soort adoptieterrein van vrijwilligersgroep de Groene Knoop. Deze heeft circa vijftig deelnemers uit deze omgeving ingezet.”

Eén van die vrijwilligers is Annette Linnartz van werkgroep de Groene Knoop, opgericht door Cor Hanekamp. Annette vertelt: “Ja, wij hebben hier in het veld gezeten, met zagen. We zijn hier actief bezig geweest om inhammen te maken voor lage begroeiing. Je ziet hier vlakke en bomen en daartussenin zit eigenlijk weinig. Als je heel goed kijkt zie je daar wat hout liggen.

Daar staan twee eiken voor die we hebben vrijgemaakt. Daar rond omheen hebben we heel veel hout weggehaald. Je ziet dat daar de kans gecreëerd wordt voor de lage begroeiing.”

De kamsalamander

Annette Linnartz vervolgt: “Verderop zijn we bezig geweest bomen weg te halen op de plek waar de nieuwe poel gaat komen, want wat hier ook nog een bijzonder beest is, is de kamsalamander. Ik heb onderzoek gedaan naar de poelen en er is nergens de aanwezigheid van een kamsalamander aangetoond, behalve in dit moeilijke gebied. Hier zit hij ook. Alleen, er zijn een paar voorwaarden voor de kamsalamander. Hij wil graag een hele rijke beplanting in het water. Die is hier een beetje schaars, in deze poel. Daar komen ook honden in. Dat maakt de kans klein dat er vegetatie komt. Met de nieuwe poel hopen we hier goede mogelijkheden te creëren.”

Het Wechelerveld: het eerste punt op de route van 24 november.

Het zal wel loslopen

Jeroen Kloppenburg is erg actief bij IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid. Hij zit nu in Werkgroep Zoogdieren, maar stapt over naar de Dassenwerkgroep. Verderop komt hij rui aan het woord als het over de Das gaat. Hij gaat in op het feit dat het Wechelerveld een hondenlosloopgebied is: “Het is een knieval geweest, dacht ik, voor hondenbezitters. Maar hier, waar we nu staan, is het formeel geen hondenlosloopgebied. Maar, ik kom hier regelmatig en zie – ondanks het bord – nog steeds veel loslopende honden. Als je hondenbezitters erop aanspreekt, is dat heel moeilijk. En dan komt hier ook nog de Das voor. Je moet duidelijke regels stellen voor hondenbezitters: ze mogen bijna overal vrij rondlopen, maar er zijn gebieden en daar moet je de honden echt aanlijnen. Ook voor de

mountainbikers is het niet fijn als er een hond achter hen aankomt. Voor de dassen die verderop zitten, is het ook een probleem. Voor hen is zijn wolven de enige echte natuurlijke vijanden en de geur van honden, die angst... ja dat zit nog steeds bij hen in. In die delen zou je honden moeten weren. En ook wandelaars, natuurlijk.”

Gerben Visser: “Dat het deels een hondenlosloopgebied is, is een nadrukkelijke eis van de gemeente geweest. Het is het enige terrein met enige body dat de gemeente kan aanbieden aan hondenbezitters. Ik merk dat het in de communicatie naar hondenbezitters heel erg lastig is om delen alsnog weer voor honden te verbieden. De regels zijn heel simpel: je mag overal komen met je hond mits deze aangeliind is, behalve in het Wechelerveld. Het wordt heel ingewikkeld als je dan weer uitzonderingen moet maken.”

Een deel van het Wechelerveld is verboden voor honden.

Anton Koot vraagt door: “Is er ook aantoonbare schade? Of is het juist hartstikke gaaf dat andersdenkenden – de hondenbezitters – hier ook kunnen genieten?”

Jeroen Kloppenburg: “Er is schade. Er is al tijden de aanwezigheid van een dassenburcht aangetoond. Een vogelkenner vindt dassenharen in merelnestjes. En die mountainbike route is nieuw. Voorheen was het zo dicht begroeid dat niemand er doorheen kon komen. De mountainbikes zelf zijn geen probleem. Maar gaan over die route honden loslopen, dan ontstaan er problemen.”

Anton: “Kun je er wat aan doen?”

Jeroen: “Heel misschien, als je hier bijvoorbeeld een veerooster aanlegt. De honden vinden het niet prettig daar overheen te lopen. Mensen hebben geen zin om hun hond daar

overheen te tillen. Dan is het in ieder geval zichtbaar en hoef je de discussie niet aan te gaan.”

De Gooiermars, waardevol kwelgebied

Via Schalkhaar en de Cröddendijk komen we terecht in het gebied van de Gooiermars. Gerben Visser van Stichting IJssellandschap is ook betrokken bij de herinrichting van dit gebied. Hij vertelt: “We staan hier aan de rand van het gebied dat bekend staat als de Gooiermars. Het is een laaggelegen gebied. Het woord ‘mars’ spreekt voor zichzelf. Het komt overeen met het Engelse woord ‘marsh’. Dat is een moeras. Er komt hier veel kwel naar boven. Iets verderop liggen de bronnen voor de Zandwetering, die helemaal doorstroomt tot aan Zwolle. Het is een prachtig brongebiedje. Als het goed is gaat er hier tussen nu en eind 2013 heel veel gebeuren. Dan wordt het intensieve agrarische gebruik definitief beëindigd en worden het twee typen natuur. De gebieden met de zwaarste natuurdoelstellingen krijgen een maaiveldverlaging. Van dertien hectare – dacht ik – wordt het maaiveld fors verlaagd met veertig tot vijftig centimeter. De andere graslanden worden verder niet verlaagd, maar daar stopt wel de bemesting en wordt verschralingbeheer ingezet.”

“Daarnaast worden sloten gedempt,” zo vervolgt Gerben, “drainages eruit gehaald, zodat de kwel minder snel wordt afgevoerd en in het hele gebied naar boven kan komen.”

Annette Linnartz: “Doen jullie de maaiveld gelijk over het gehele gebiedje of brengen jullie ook reliëf aan?”

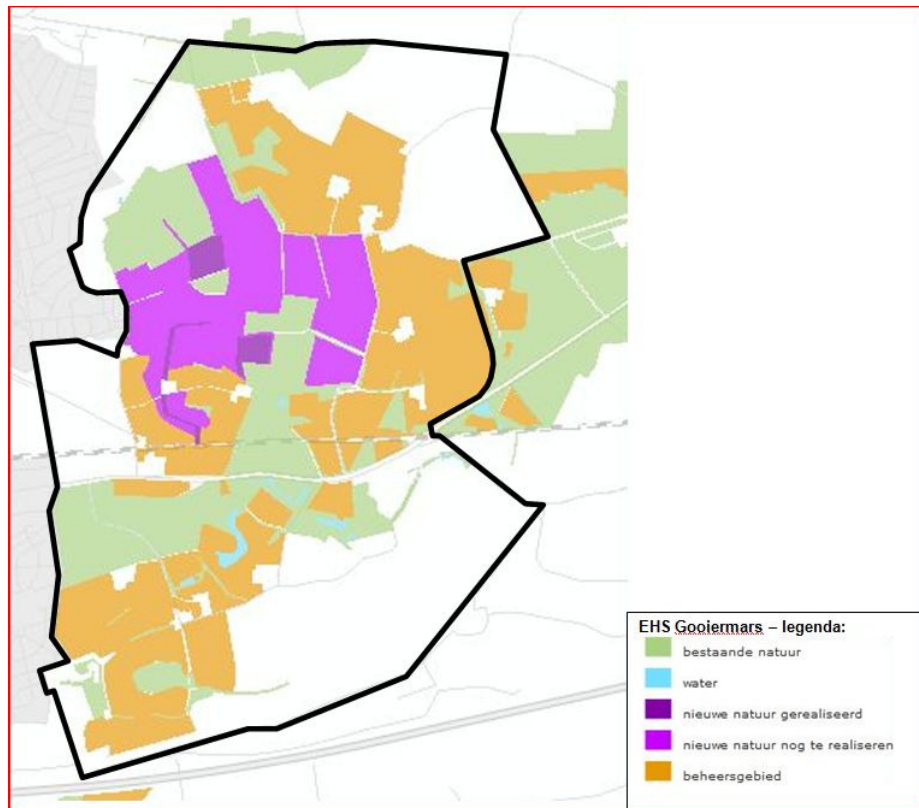
Gerben: “Ja, dat laatste. De bestekken moeten nog gemaakt worden, maar er is opdracht gegeven om toe te werken naar het reliëf dat hier vroeger ook aanwezig was.”

Hans Grotenhuis is vogel- en plantenkenner, actief lid van de KNNV – vereniging voor veldbiologie – en lid van de Adviesraad voor Natuur en Milieu in Deventer. Hij weet: “Er is hier sprake van een heel fijnmazig netwerk van verschillende grondsoorten. Dat kun je als uitgangspunt gebruiken.”

De natuurminnende stroper

Anton Koot van de Agrarische Natuurvereniging Groen Salland heeft een bijzondere band met het gebied van de Gooiermars: “Ik ben hier opgegroeid. Ik kan dus vertellen hoe het hier veertig jaar geleden was. Vroeger was ik ‘stroper.’ Ik haalde overal nesten uit, om een eierenverzameling aan te leggen. Ik was toen acht, negen à tien jaar. Ik heb weleens een veldwachter achter mij aangehad en toen heb ik mij hier op deze plek verschanst, in één van deze bomen. Hij kreeg mij toen niet te pakken. Hij wou mij pakken, omdat ik het nest van een Watersnip gevonden had. Dat geeft wel aan hoe het gebied er vroeger uitzag. Dit was een heel erg nat gebied dat tot diep in het voorjaar onder water stond. Het is het brongebied met diepe kwel niet alleen vanaf de Sallandse Heuvelrug, maar ook vanaf de Veluwe. Deze gaat onder de IJssel door. Je hebt een aantal plekken in het Sallandse Deventergebied waar deze kwel aanwezig is. Je hebt hier hele bijzonder omstandigheden vanwege de kwel, beekleem en zelfs rivierkalkafzettingen. Hierdoor heb je een heel goed

bufferend vermogen. Als je de situatie weer terugbrengt naar de oude omstandigheden, krijg je hier een pracht van een natuurgebied.”

Plannen voor de Gooiermars.

Hoge grondwaterstanden en natte kruipruimten

Anton vervolgt: “Vroeger kon je hier niet lopen. In de winter was het gewoon zeiknat. Je had laarzen aan en je fietste hier wat rond, als jochie, maar het was heel erg sompig. Vandaar die ‘mars.’”

Gerben: “Bewoners verderop in die nieuwe huizen, die hebben problemen met water in hun kelders.”

Erik Lam: “Nee, nee, nee, nee. Zij hebben geen kelders. Er mag daar niet met kelders worden gebouwd, omdat de grondwaterstand zo hoog is.”

Gerben: “Er heeft wel zoiets in de krant gestaan.”

Govert Geldof, de opsteller van dit natuurnarratief, in 1986 als civiel ingenieur in Delft afgestudeerd op het onderwerp ‘grondwateroverlast in stedelijke gebieden’, mengt zich in de discussie: “Dan hebben ze kruipruimten. Ook niet echt verstandig. Als ze kelders hadden gehad, dan hadden ze juist minder overlast gehad, want kelders zijn dicht en kruipruimten zijn open. Je kunt tegenwoordig ook erg goed kruipruimteloos bouwen.”

Gerben: “Het is wel de reden waarom er in dit project geen waterstanden worden verhoogd. Als je het nat wilt hebben, moet je dus naar beneden graven.”

Terugkerende watersnippen en kruipend moerasscherm

Erik brengt de dialoog terug bij natuur: “Leuk dat je over de Watersnip begint, Anton. Dat is wel één van de doelsoorten. Dit terrein is uitermate geschikt voor watersnippen. Als je het maaiveld gaat verlagen is de kans groot dat de watersnip terugkomt. 90% à 95% van de broedpopulatie in Nederland is verdwenen, door de ontwatering en het intensieve agrarische beheer. Met een beetje geluk kunnen we hier een klein eilandje met watersnippen terugkrijgen. Er zijn ook nog tientallen andere belangrijke soorten die onderzocht zijn, waar we het allemaal voor doen. De Woelrat zit er nog steeds, de Waterspitsmuis, maar het Kruipend moerasscherm is het paradepaardje. Eén van de grootste populaties van Europa komt in dit gebiedje voor.”

Kruipend moerasscherm.

Hans Grotenhuis reageert: “Dat klopt. Langs de Zandwetering komt deze zelfs nog voor in de bebouwing. Daar is hij ook voor het eerst ontdekt. Het is een schermbloem en is gekoppeld aan water met een goede waterkwaliteit. Er moeten ook veel carbonaten in zitten. Dat zit in het kwelwater. Het is een goede indicator voor wat je mag verwachten. Want als je deze hebt, heb je een heel scala aan zeldzaamheden en bijzonderheden. Wat je nooit moet gaan doen, en dat gebeurt elders wel, is bepaalde soorten gaan uitzaaien, vanuit een ivoren toren. Ik hoop dat daar op wordt toegezien dat het niet gebeurt.”

Annette: “Als je het afgraaft, wil je nuttige zaadbanken in de bodem juist benutten.”

Hans: “Inderdaad. Dat was op Gravenlande ook zo. Daar was één of ander adviesbureau dat meende daar wat te moeten uitzaaien.”

De dialoog met boeren

Govert vraagt: “Hoe is de dialoog met boeren hier geweest?” Het gebied is nu grotendeels in gebruik voor de landbouw en om een inkomen te verwerven wordt er gedraineerd en bemest. Dat gaat veranderen, zo heeft Gerben verteld. Maar is dat zonder klap of stoot gegaan. Accepteren de boeren de veranderingen?

Erik antwoordt, als vertegenwoordiger van de gemeente: “De communicatie is een enorm proces geweest. Indertijd is vastgesteld door de provincie waar ongeveer de ecologische

hoofdstructuur moet gaan lopen. En er zijn inmiddels als drie besturen overheen gegaan die er allemaal op hebben zitten bekknibbelen. Er is hier een gebiedsproces aan de gang gekomen, al vijftien jaar geleden, om hier hardcore natuur te maken. En daar heb je de boer voor nodig, want die zit op de grond. Op de één of andere wijze is de communicatie helemaal niet goed verlopen. De boeren gooiden hun kont tegen de krib en wilden niet meewerken. Het proces zat muurvast.”

Op 24 november staan er nog koeien buiten te grazen in het gebied van de Gooiermars.

“De mensen van de provincie Overijssel,” zo vervolgt Erik, “die trekker was van het proces, hebben gezegd van ‘wij gooien de handdoek in de ring, want we komen hier geen stap verder. Het is beter dat de lokale bestuurders het vlot gaan trekken.’ Daar zat de gemeente Deventer helemaal niet op te wachten. Het was nog wel een geëmmer om erdoorheen te krijgen om het wel te doen. Het is wel gelukt. En toen stond meteen de LTO bij ons op de stoep: ‘nou, jullie zijn nu bestuurlijke trekker van dit proces, maar wij willen wel heel erg meedenken.’ Toen hebben we de gok genomen van ‘OK LTO, wij stellen de randvoorwaarden voor wat we hier willen hebben – dat is kwelafhankelijke natuur creëren – en regel het maar. Ga alle boeren maar af.’ Dus de vertegenwoordigers van LTO, samen met onze gebiedsmakelaar, zijn bij alle boeren diverse keren aan de koffietafel geweest. Ze hebben met iedereen persoonlijk gesproken. Uiteindelijk kwam er beweging in en waren er twee boeren bereid hun boerderij en alle gronden te verkopen. We hebben 70 hectare grond met twee boerderijen aangekocht. Dan heb je een positie en kun je gaan ruilen, met passen en meten, net zolang totdat je de goede ideeën op de goede percelen hebt liggen. En zover is het nu eigenlijk.”

Govert: “Dus zolang duurt het. Tientallen jaren?”

Erik: "Ja."

De laatste grootschalige nieuwe natuur: en nu?

Gerben Visser vervolgt: "Met dit project is de laatste grootschalige natuur gerealiseerd. Alle gebieden die ooit aangewezen zijn door de provincie zijn dan ingericht. Daarmee denk ik dat we een periode afsluiten. Ik zie niet dat de provincie opnieuw allemaal nieuwe gebieden gaat aanwijzen. Als we voor de ecologische beleidsnotitie vooruit gaan kijken, waar zitten dan de kansen? Die zitten niet in dit soort grote projecten, waar miljoenen tegenaan worden gezet. Waar zitten die dan?"

Erik: "Die pot is opgedroogd. Nu wordt het wat Hans zegt, je kunt het wel goed inrichten, maar je moet wel je beheer goed organiseren. Dat komt terug bij de eigenaren van de terreinen. De kansen die zich nog voordoen hebben ook te maken met de vergroening van het Europese landbouwbeleid, waarbij een percentage van de gebieden braak moeten liggen of schraal beheerd moeten worden. Er wordt nu volop aan gewerkt om dat naar Salland te krijgen. In dat soort dingen liggen de laatste kansen. Maar je moet realiseren met wat je bereikt hebt: tel je zegeningen. En zorg ervoor dat het goed beheerd wordt. Met het inrichten ben je er niet."

Gerben: "De beheergelden worden ook minder."

De lokale bevolking

Govert vraagt aan Anton: "Welke verhalen pik jij hier op, als oorspronkelijke bewoner?"

Anton: "Dat is wel twintig jaar geleden.... Ik denk dat men wel echt trots is. Als ik verhalen hoor dan gaat dat over saamhorigheid en de grote rijkdom aan landschappen. Je hoort hier de geelgors zingen, de veldleeuwerik, de patrijs. Van alles. Planten, daar heeft men niet veel verstand van, denk ik, maar vogels wel. Het is nog steeds iets dat ons bindt. In dit project is het van belang dat de lokale mensen trots zijn op de nieuwe natuur en energie ontwikkelen om mee te werken."

2. Soorten die bijzondere aandacht vragen

Dit hoofdstuk gaat onder andere over padden, geelsterren, vleermuizen, uilen en dassen. Bijzondere soorten die speciale aandacht vragen... en krijgen. Vrijwilligers zetten zich in om deze te beschermen. In de dynamiek van de stedelijke en agrarische leefomgeving wil de natuur het weleens moeilijk hebben en dat vraagt om maatregelen. In de gemeente Deventer lopen vele natuurkenners rond die de ogen en oren zijn voor de gemeente. Zij zorgen ervoor dat alert gereageerd kan worden op bouwactiviteiten en verkeer.

Lookerspad: het paddenverhaal van Petra

Op 10 november beginnen we onze fietstocht bij de Kolk, langs de Ceintuurbaan. Op de achtergrond horen we een enthousiaste meerkoet piepen. *Petra van der Molen* vertelt hier haar verhaal: "Ik zit in de amfibieën werkgroep. Ik ben daar coördinator. In 2004 ben ik een keer bij een voorlichting geweest van Cor Hanekamp over padden. Hij kon daar zo bevlogen over praten dat ik dacht 'daar ga ik even naar kijken.' Ik wilde weleens meelopen. Dat heb ik een keer gedaan en dan ben je behept met het paddenvirus. Sinds die tijd doe ik van alles met padden. Cor Hanekamp is begonnen in Schalkhaar. Dat heeft hij jaren gedaan. In 2006 hebben wij een werkgroep opgericht en hebben we er wat meer gebieden bij gepakt: Diepenveen, het Oostrik en hier, de Ceintuurbaan. De Ceintuurbaan is een hele lastige plek om te lopen, omdat het zo druk is. Er komt echt heel veel verkeer langs. Ook de Middelweg zit erbij, en dat maakt het nog lastiger. Je hebt dus de Ceintuurbaan en de Middelweg. Het is gevaarlijk werk. Je loopt 's avonds met een hesje, met allemaal vrijwilligers, ook kinderen, kortom het is gevaarlijk werk om die padden over te zetten."

Vraag: "Gaaf het altijd goed?"

Petra: "Ja, tot nu toe gaat het altijd goed."

Vraag: "Wat doe je dan precies?"

Petra: "Daar is een bos, aan de andere kant van de Ceintuurbaan. Daar overwinteren de padden. Ze zitten in holletjes, onder boomstammen en weet ik wat. Als de temperatuur in het voorjaar wat hoger wordt – bij een graad of zes à zeven – worden ze actief. De eerste impuls is dan dat ze zich willen voortplanten. Dan trekken ze massaal naar deze kolk toe. En daar zit de Ceintuurbaan tussen. Veel padden worden overreden. En dat gebeurt altijd als het net donker wordt, zo rond een uur of zes à zeven. En dat is net het moment waarop ook alle auto's hier langsrijden, als veel mensen terugkomen van hun werk of naar een sportclub gaan, of iets dergelijks. Dus als de paddentrek het grootst is, heb je ook het meeste verkeer. In 2008 hebben voor het eerst schermen geplaatst. Deze hebben we bij de gemeente geregeld, via Erik Lam. Dat doen we nu ieder jaar. Dat scheelt al heel veel doden. Het eerste jaar hadden we nog geen schermen en toen hadden we rond de 900 padden. Vorig jaar hadden we op de heentrek er zo'n 2200 en dan heb je ook nog een terugtrek. Ze zetten in de kolk hun eieren af en dan trekken ze al vrij snel weer het water uit. Ze gaan dan aan deze kant van de Ceintuurbaan eten zoeken, maar het kan ook zijn dat ze alweer terugtrekken

naar de overkant toe, naar het bos. Dit jaar hadden we er ook alweer 1200. Dan heb je een heentrek en na twee weken begint de terugtrek.”

Vraag: “Dus je bent een maand heel druk bezig?”

Petra: “Nee, twee maanden.”

Annette Linnartz, die ook actief is in de amfibieënwerkgroep, maakt duidelijk dat het veel werk is: “Het is zo dat als je schermen hebt staan en emmers, moeten ze ‘s morgens en ‘s avonds geleege worden. Het is nogal arbeidsintensief. De paddentrek is vaak twee maanden, maar omdat die schermen en emmers hier staan en je op tijd moet zijn, is het hier wel langer dan op andere locaties.”

Petra: “En dat je de terugtrek hebt, dat scheelt ook.”

Vraag: “En salamanders hebben jullie niet gevangen?”

Petra: “Jawel, een paar.”

Padden zijn mooie dieren

Almar Otten, programmamanager bij de gemeente Deventer, fietst ook mee. Hij vraagt aan Petra van der Molen: “Je werd in 2004 geraakt door een verhaal... wat raakte jou specifiek?”

Petra: “De padden zelf. Ik vind dat mooie dieren.”

Almar: “Esthetisch gezien?”

Petra: “Het zijn leuke dieren. Als je een hele emmer vol met padden hebt, is het één en al gepiep. Alsof het kuikens zijn. Je verwacht dat niet. Gouden oogjes, mooie neusgaatjes, je moet ze maar eens van dichtbij bekijken. Ik heb ook de associatie met zachte buikjes. En het enthousiasme van Cor Hanekamp heeft natuurlijk ook bijgedragen.”

Een man in ons groepje stelt: “Het is natuurlijk afschuwelijk om te zien hoe een pad is platgereden, vaak met een mannetje op haar rug. Een mannetje is veel kleiner. En die beesten kunnen niet anders. Ze moeten de weg oversteken. Whooom!”

Petra: “Splash! Splash!”

Annette: “Ze hoeven soms niet eens overreden te worden. De snelheid is vaak al genoeg om ze aan te zuigen en gewond te maken, waardoor ze gedesoriënteerd raken.”

Padstellingen, zodat padden niet meer in regenwaterputten vallen

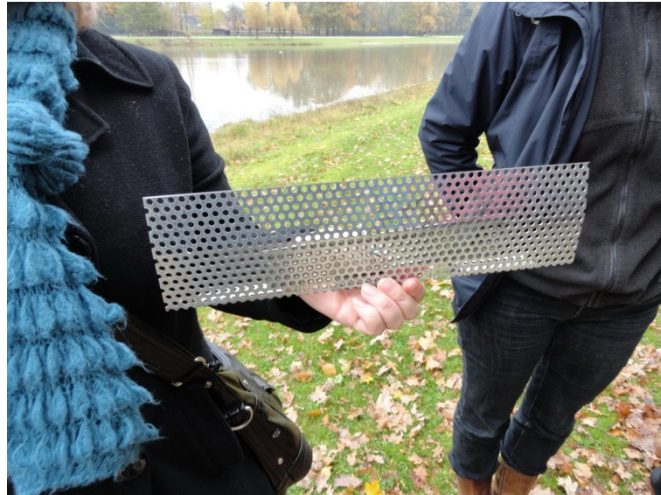
Petra gaat verder: “Het tweede probleem dat ik wil aankaarten heeft met de putten te maken. Heel weinig mensen weten dat. Sinds een paar jaar weet men dat veel padden in de putten vallen. Je hebt een stoep, dan komt er een pad aan, kan de stoep niet op en gaat vervolgens links of rechts langs de trottoirband. Bij een regenwaterput zien ze een opening en dan vallen ze erin. Daar kunnen ze niet meer uitkomen. Ze blijven dan nog ongeveer drie weken in leven en dan is het einde verhaal. We hebben met Erik Lam geregeld dat we allemaal padstellingen krijgen... dit is een padstelling” (zie figuur).

Petra: “We hebben ze hier, in Diepenveen, Oostriklaan, Hobbemastraat... Het nadeel is dat er bladeren voor gaan zitten en regenwater moeilijker wegstroomt. Daar klagen de bewoners nog wel eens over.”

Annette: “Het plaatsen van die dingen is best wel gevaarlijk werk. Je staat langs de kant van een drukke weg. Plaatsen waar ze niet staan en waarvan je wel weet dat het had moeten, die worden gecheckt naderhand. Ze worden opengemaakt en met een schepnetje worden de padden eruit gehaald.”

Petra: “Dat is vies werk.”

Annette: “Dat is vies werk en gevaarlijk werk.”

Een padstelling.

De eerste paddenregen voor Annette

Bij het Wechelerveld is ook een weg waar elk jaar padden worden overgezet door vrijwilligers. We passeren deze locatie op 24 november. Annette Linnartz vertelt: “Dit is het plekje waar ik mijn allereerste keer in mijn leven een paddenregen¹ heb gezien. Ik fietste over dat pad en dacht ‘wat zijn dat voor sprinkhanen?’ Ik stopte. Het waren er wel heel erg veel. Ik ging kijken en het waren allemaal kleine padjes die het water uit komen, de dijk op. Dan gaan ze de winterbiotoop opzoeken. In juli of augustus, was dat. Waar we staan is een echt paddentrekgebied.”

“Zeker tot aan de eerste afslag tot aan de boerderij wordt er gelopen,” vervolgt Annette, “via het fietspad terug in het bos, en zelfs langs de weg tot aan het Beatrix Claus bosje. Dit is best wel een apart fenomeen, want hier heb je een pracht van een tunnel.” (zie volgende foto) “Maar daar trappen padden niet in. Op de één of andere manier – waar het aan ligt weten ze nog niet zo – hebben ze nachtlicht en sterren nodig, en het maanschijnsel. Deze tunnel is te donker. Daar gaan ze niet doorheen. Dus ze kruipen allemaal naar boven en gaan over de weg trekken. Dit is best wel een hele drukke weg en vorig jaar waren ze in Schalkhaar aan het werk aan de weg en hebben ze het verkeer via de Wechelerweg omgeleid. Toen kwam vrijwel al het autoverkeer hier langs. Het zijn er veel. Je loopt hier dan

¹ Met honderden, soms zelfs duizenden, tegelijk komen kleine net gemetamorfoseerde kikkertjes en padjes het land op. De diertjes zijn niet groter dan een flinke vlieg (bron: Wikipedia).

tijdens de paddentrek in de schemer. (...) Ik coördineer zelf in Diepenveen een paddentrekgebied, midden in het dorp. Dat doen we nog allemaal met het handje, maar hier en langs de Ceintuurbaan worden heel bewust schermen geplaatst. Zo gauw de schermen en de emmers er staan, dan moet er gewoon gelopen worden. Er moet 's morgens gekeken worden en 's avonds lopen ze hier met schemer de amfibieën over te zetten. En dan moet je ook nog opletten hoe je dat doet met het uitzetten, want als je ze teveel op een bultje legt, dan vind je daar de volgende dag wat lijkjes en wat afdrukken in het zand van bunzingen of ratten. Mooie voetafdrukken en sporen. Nou ja, het is nu eenmaal een voederplaats voor die beesten. Belangrijk is dat een paddentunnel niet aan de bovenkant wordt afgesloten. Er moet een rooster overheen. Een mooi voorbeeld is de Wetermansweg te Diepenveen. Daar is echt een prachtige paddentrektunnel aangelegd. Die zouden we graag op meer plaatsen willen zien."

*Paddentrekgebied waar de Wechelerweg een wetering kruist, nabij Schalkhaar.
Padden gebruiken de aanwezige duiker niet als paddentunnel.*

Geelsterren langs de Ceintuurbaan

Gerrit Hendriksen, actief lid van de KNNV plantenwerkgroep laat ons een plek zien langs de Ceintuurbaan. Hij vertelt: "Wij zijn met een klein groepje en we vinden het leuk om te weten welke soorten waar voorkomen. En één van die groepen betreft de geelsterren. Ik heb hier twee op dit kaartje gezet, die allebei in Deventer voorkomen. Dat ene blauwe puntje, daar staan we nu vlakbij. Dat is de grootste populatie van de Akkergeelster die ik ooit in mijn leven heb gezien, en die staat hier precies onder die lantaarnpaal. Het leuke daarvan is dat het een soort is die door beheer niet achteruit gaat, want hij bloeit veel te vroeg. Hij wordt niet gemaaid. Hij krijgt alle kansen altijd. Wij gaan volgend jaar nog wat meer puntjes

op deze kaart zetten. Dat is de idee. (...) Het is geen beschermde plant. Niet alle Geelsterren zijn beschermd. Eén van de drijfveren is om dit te doen is dat we graag willen dat de gemeente iets met onze informatie gaat doen... en ook doet, heb ik begrepen.”

Hans Grotenhuis vult aan: “Geelsterren zijn bolletjes. Rommelen in de grond, daar kunnen ze goed tegen. Maar niet tegen een dikke laag grond eroverheen.”

De locatie waar de zeer zeldzame Akkergeelster voorkomt. Drie dagen na ons veldbezoek op 10 november is er een laag grond op gelegd.

Onze fietstocht langs de locatie van de Akkergeelster was op 10 november. Drie dagen daarna lag er een hoop grond, exact op de plek van deze zeer zeldzame plant. Erik Lam, ecooloog bij de gemeente, zegt hier het volgende over op het moment dat we hem interviewen op 5 december: “Dan denk je van ‘hoe kan dat nou? Dat heb ik toch proberen te voorkomen?’ Dat is dus mislukt, zo blijkt. Ik ben ernaar toegegaan en heb met de werklui gesproken die met die weg aan de gang zijn. ‘Ja, dat weten wij helemaal niet! We moesten die grond even kwijt en dat is een open plekje. Hup, makkelijk zat.’ Er zat dus kennelijk weinig regie op. Dus ik ging terug naar de wijkbeheerders die ik eerder gesproken had en die zeiden van ‘oh, ik wist niet eens dat ze al begonnen waren met het werk.’ Het blijkt dat er weer een nieuwe projectleider op zit die ik nog niet had gesproken. Hij had de informatie ook niet doorgekregen. Hij had er echter wel veel begrip voor en heeft de volgende dag meteen de berg zand weer weggehaald.”

Klein glaskruid

Het gaat niet altijd fout, zo maakt Erik duidelijk. Er zijn ook mooie voorbeelden: “Klein glaskruid staat in de binnentuin van het oude gemeentehuis, tegenover de Lebuineskerk. Ik dacht dat ik de ontdekker van die soort daar was en dacht van ‘hé geweldig dat we die soort

hier hebben. En dan ook nog in ons eigen binnentuintje.’ Ik meteen naar de Deventer Groendienst om ze te informeren zo van ‘wees daar voorzichtig mee.’ Maar ze zeiden van ‘oh, dat weten we allang. Dat koesteren wij al jaren.’ Dat zijn ontzettende leuke dingen.”

Vleermuiskasten langs de Mr. H.F. de Boerlaan

Tom Dekker is op onze fietstocht aanwezig namens de vleermuizenwerkgroep Deventer. We staan op het trottoir van de Mr. H.F. de Boerlaan. Tom vertelt: “Dit hier is voor vleermuizen een hele lekkere plek om te wonen. Hier zijn een heleboel oude bomen, er is heel veel water, we hebben zo meteen heel veel bloemrijke bermen waardoor ze insecten kunnen vangen – dat vinden ze ook fijn – en we hebben historische oude gebouwen. Dat zijn allemaal ingrediënten die goed zijn voor vleermuizen. Wat van belang is voor de ecologie is dat we de bomenlanen intact houden, omdat de vleermuizen daarlangs fourageren en er niet van houden als daar onderbrekingen in zitten. Als er twee bomen worden weggehaald kan dat al funest zijn voor een bepaalde route. Dan moeten ze al omvliegen. Verlichting is ook belangrijk. Vleermuizen houden niet zo heel erg van licht. Ze gebruiken ook de Bergkerk en de Lebuïneskerk om te speeddaten... en die worden de hele tijd in het licht gezet en dat vinden ze niet prettig. Voor veel mensen is het mooi, maar voor vleermuizen iets minder. We zijn erg blij dat de gemeente een belichtingsplan heeft...”

Vleermuiskasten.

Tom gaat verder met z’n verhaal: “Grote bedreiging zijn sloopwerkzaamheden en isolatie, in spouwmuren of tussen het dakbeschot. Daarom is het goed om bij sloopwerkzaamheden naar vleermuizen te kijken. Dat met isolatie is lastig, want je wilt ook duurzaam zijn. Er zijn mogelijkheden om vleermuizen te helpen, bijvoorbeeld met kasten. Hierachter hangt een

aantal vleermuiskasten aan de muur. Je hangt ze niet heel erg hoog, zo'n vier meter, en het liefst op de zuidkant. Het is één methode om vleermuizen wat te helpen. Het meest effectief is om hun kraamkolonies te beschermen. In de zomer gaan de vrouwtjes bij elkaar zitten om kinderen te krijgen. Dan zitten er grotere groepen bij elkaar. Dan hebben mensen er ook last van. Dan bellen ze ons vaak met vragen en klachten. Die groepen zijn erg kwetsbaar. Als je die verstoort dan heb je in één klap een heleboel vleermuizen die doodgaan. Een vleermuis krijgt maar één jong per jaar. Dus als er veel sterven, betekent dat heel veel voor de populatie. Het is dus van belang voor de gemeente dat je probeert de kraamkolonies op te sporen en te beschermen."

Een kast voor een kerkuil.

Kerkuilen en Steenuilen

Als we vanuit Schalkhaar via de Gooiermars richting Holterweg fietsen, stoppen we bij een boerderij. We stappen af en bij een grote kapschuur vertelt *Jan Oosterman* uit Bathmen z'n verhaal: "Ik ben eigenlijk een allochtoon die hier 42 jaar geleden is komen wonen, vanuit het westen. Ik heb een vogelwerkgroep opgericht en die bestaat dus nu ook 42 jaar. Veel doe ik niet meer, maar Kerkuil en Steenuil kan ik nog goed bedienen. Hier zijn een paar voorbeelden. Hier heb je een kerkuilkast, bovenin, en aan die kant zit een kast voor een Steenuil. We zetten ze zowel in eikenbomen als in kapschuren. Dat stoort elkaar niet. We hebben zowel steenuiljongen in die kast gehad als – niet ieder jaar – kerkuiljongen. In het hele gebied hebben we twintig kasten voor Kerkuilen, waarvan er tien bezet zijn. Dit jaar was goed. Verderop, meer naar de Holterweg toe, daar hebben we een geval met jongen die verhongerd zijn, door plotseling voedselgebrek. Dat is erg jammer."

“De zorg die wij voor deze beesten hebben,” zo vervolgt Jan, “is minimaal. We zorgen ervoor dat de kasten aan het eind van het jaar schoongemaakt worden, zodat ze klaar zijn voor het volgende broedseizoen. We gaan één keer kijken wat erin zit. Het ringen van vogels, daar doen we niet aan. We willen minimaal storen. Alleen maar de omstandigheden scheppen dat de vogels zich kunnen voortplanten. En dan blijft er ook nog tijd over voor vakantie. Maar ook principieel, we willen zo weinig mogelijk storen.”

Govert Geldof vraag: “Hoe pakt u dat aan? U rijdt langs boeren en u vraagt toestemming?”

Jan: “Ik doe dit samen met een gepensioneerd dierenarts. Hij kent veel families hier en heeft er ook voor doorgeleerd en weet hoe je het aan moet pakken. Ik ben meer van de techniek en ga met de boormachine naar boven om de zaak vast te maken. Ik maak ook zelf de overzichten. Voor de dassenburchten doe ik dat ook. We zitten wel elk jaar met de tenen krom... ik word volgend jaar 80 en hij is ook al 75 plus. Hoe lang durven wij nog naar boven? Totnogtoe gaan we nog vrolijk door.”

Jan vervolgt: “We hebben veertig kasten voor steenuilen en toch wel dertig voor kerkuilen en dat doen we met z’n vieren. Soms ben je wel tien minuten aan het scheppen om de stront uit de kast te halen. Als er vijf jongen ingezeten hebben, dan heb je een hele dikke laag stront erin zitten. De ammoniak vliegt je tegemoet. Dat vergt wel inzet. We hebben een driedelig laddertje op de auto en soms heb je de boer nodig om erbij te kunnen. Het is niet altijd even ongevaarlijk, maar gelukkig staan onze vrouwen niet toe te kijken.”

Begrip voor de natuur als geheel

Jan Oosterman beschrijft één van de zorgen die hij heeft: “Mestgelegenheid is eenvoudig, maar de omgeving. Steenuilen gedijen in een muizenvriendelijke omgeving. Je moet een beetje rommelige situatie hebben. Hier is het ideaal. Als je allemaal raaigras eromheen hebt, of alleen maïs, dan is dat niks. Maar de rommelboertjes stoppen er allemaal mee. We moeten juist schapen, kippen, en zo. En dat is wellicht een project voor de gemeente, om meer van die kleinschalige dingen te krijgen, die niet alleen voor uilen maar voor alles van belang zijn. Als het met de vlinders goed gaat, gaat het met de muizen goed en dus ook met de uilen. Het is een samenhangend systeem. Je moet eigenlijk begrip kweken voor de natuur als geheel. Niet alleen voor de uilen. Het moet in het systeem passen. En dan mag er van mij ook wel een Steenmarter af en toe een uil opeten. Dat deed ie vroeger ook. Toen ze nog in de Knotwilgen zaten kwam er ook nog weleens een Steenmarter voorbij. Je hebt uilenmensen die gaan dan speciale barrières maken, zodat de Steenmarter er niet in kan. Nou, als één van de twintig kasten slachtoffer wordt, daar kunnen we mee leven... daar moet je mee kunnen leven. Anders kun je de muis ook wel gaan beschermen.”

Dassenburchten en verkeer

Tussen de boerderij met de uilenkasten en de Holterweg stoppen we wederom. Jeroen Kloppenburg van IVN neemt het woord: “Ik heb een verhaal over de Dassen. Waarschijnlijk

het enige echte treurige verhaal op deze tocht. Het gaat al een tijdje goed met de Dassen in de gemeente Deventer. Aan de andere kant van de A1 zitten ze al lange tijd en ik 2008 kwam aan deze kant de eerste burcht. In het Traasterbos hebben we een burcht gevonden. Daar was het IJssellandschap erg blij mee. Hartstikke mooie dieren. In 2009 heb ik er nog een avond bijgezeten, bij de burcht, en ik heb drie Dassen gezien. Als je er drie ziet, dan zit er ook echt een familie. Maar op een gegeven moment was het stil. Het is altijd een beetje moeilijk om in deze omgeving om aan Dassendoden te komen in het verkeer, maar het blijkt dat in 2009 meerdere Dassen zijn doodgereden, ook ter hoogte van het Traasterbos. De burcht is nu leeg. Hier zit overigens ook een burcht. Het is ook voor mij moeilijk te achterhalen wat er nu zit. Voor zover ik weet is het wel een bewoonde burcht. Er zijn verschillende burchten bekend in Deventer. Soms vinden we de doodgereden Dassen eerder dan de burchten. Dat is een trieste toestand. Sinds 2007 zijn hier op de Holterweg 6 à 7 Dassen doodgereden. Bij de Raalterweg worden nu faunapassages aangelegd, dus dat is hartstikke mooi nieuws. Het zou ook mooi zijn als er iets gedaan kan worden aan het tweede grote knelpunt voor Dassen... hier de Holterweg. Het is super frustrerend dat je driekwart van de hier bekende Dassen als verkeersslachtoffer kun noteren.”

Ingang van een Dassenburcht.

Hans: “Het is hier een provinciale weg.”

Jeroen: “Ja, en je hebt ook met landeigenaren te maken. En niet iedere landeigenaar is als IJssellandschap. Het verhaal van de Dassen is: ze proberen het wel, maar het lukt niet. Ze komen vanaf de Veluwe via de tunnels onder de A1 hiernaartoe, waarna ze ook nog de IJssel moeten oversteken, en vanaf de Sallandse Heuvelrug, waar het heel erg goed gaat, en vanaf het gebied rond de Overijsselse Vecht. Hier in dit gebied ontmoeten de verschillende populaties elkaar. Heel mooi, maar vervolgens worden ze doodgereden.”

Mens als vijand voor Dassen

Anton Koot reageert: “Je zegt dat het een droevig verhaal is, maar ik kan me vanuit het verleden totaal geen Dassen herinneren. Ik denk dat ze in het verleden massaal vergiftigd en geschoten werden en met die referentie zijn we – net als bij de vossen – enorm opgeschoten.”

Jeroen: “Nee, er hebben gigantisch veel Dassen in de buurt gezeten. Als ik rondkijk... alle burchten die nu gebruikt worden, dat zijn opnieuw in gebruik genomen burchten. Ik loop alle bossen af en als ik een hele oude burcht tegenkom dan sla ik dat op en bezoek ik die regelmatig. Overal zijn hele oude Dassenburchten.”

Erik: “Er zaten heel veel Dassen, en die zijn allemaal in de jaren ’60 en ’70 verdwenen. En het is pas de laatste vijf jaar dat ze weer terugkomen. De A1 was de grootste barrière.”

Jeroen: “Ze zijn steeds vervolgd door boeren. Ze zijn vergiftigd, gestrikt... Dassenburchten zijn vol gezet met water... giertank ernaast en dan vol met water pompen.”

Nynke Dijkstra, actief lid van de KNNV, vraagt: “Waarom hebben ze de Dassen om zeep gebracht?”

Anton: “Misschien wel omdat ze een kip kwaad deden.”

Gerben: “Als je het met een boer hebt over een burcht dan is het al gauw van ‘dan moet maar niet, hè?’”

Jeroen: “Ik heb afgeleerd het te zeggen tegen boeren als ze vragen van ‘wat doe jij hier?’ Ik heb het twee keer gedaan en dat liep slecht af. Ik zeg nu van ‘oh, ik kijk naar de vogeltjes.’”

Anton: “Waarom zouden we niet open kunnen communiceren?”

Nynke: “Ja!”

Jeroen: “Ik was twee weken geleden bij de Dassenwerkgroep Brabant en die hadden een dag over de vervolging van de Das. Je wilt niet weten wat er in Brabant gebeurt met strikken, landbouwgif...”

Anton: “Maar dit is Brabant niet. Dit is Salland. Ik probeer juist onze boerenburen mee te nemen om te kijken hoe mooi het wordt.”

3. Beheer en onderhoud

Voor vitale natuur is een goede inrichting belangrijk. Maar goed beheer is zeker even relevant. In dit hoofdstuk over beheer en onderhoud komen onder andere aan de orde: bomen, struiken, veldjes en kansen voor bijen. Ook wordt aan het eind kort stilgestaan bij groenblauwe diensten in het buitengebied. Door bij onderhoud bewust rekening te houden met ecologische waarden, kan veel worden gewonnen.

Veel kennis over beheer bomen zit bij de bomenstichting

Nabij een bosje tussen de Ceintuurbaan en de wijk Borgele neemt *Bob Maks* het woord. Hij stelt zich voor: “Ik spreek namens de Deventer Bomenstichting, en ook namens *Thera Lindenbergh* die hier vandaag aanwezig is. Dit is een bospark. Vandaar dat het onze belangstelling heeft. Dit noordelijke deel is wat meer recreatief in gebruik – er wordt wat intensiever gemaaid – het zuidelijke deel is een bos, ooit aangelegd rond 1900 door Leonard Springer. Dat was echt een bomenman. En ja, als het over beheer gaat, dat vinden we als bomenstichting dat we veel meer input zouden kunnen leveren, van ‘hoe ga je, vooral in bosgedeelten, het beheer doen.’ Als we het hebben over bepaalde dingen goed doen en andere dingen niet, of minder doen, kun je in het beheer nog een flinke slag maken. Dat is hier in het park goed te zien. Een tijdje geleden heeft de gemeente gekozen voor ‘de monumentale bomen, die laten we staan... die gaan we extra beheren en alles wat niet echt monumentaal is, dat is min of meer kapvergunningvrij.’ Dat is dan ook wel waar we aan vast moeten houden. Anders gaat alles verloren. Daar hebben we hier voorbeelden van. Hier staat zo’n boom: beheer hem dan ook goed! Geef ‘m de ruimte, zodat ie optimaal kan groeien.”

Vraag: “Gaaf het vaak fout?”

Bob: “Fout, fout? Ja, wat is fout? Het is niet zozeer dat het fout gaat, maar dat het niet slim beheerd wordt. Dat het heel veel geld kost en je denkt van ‘waarom gebeurt dit eigenlijk?’ Een paar jaar geleden is hier grootschalig bos gedund. Maar het is toch geen productiebos? Het bos heeft een stedelijke functie en ook een ecologische functie. Deze functies zijn heel goed te combineren. Je kunt er je hond uitlaten en ook joggen. En het is vrije ruimte. En daar zijn padden, vogels en de rust heel goed in te passen. En daarin gaat gewoon veel mis. Ik denk dat je er op een goedkopere manier meer uit te halen is.”

Susan van der Zwaag vraagt: “Kun je een voorbeeld noemen?”

Bob: “Ik zie dat het Deventer Groenbedrijf willekeurig bomen zaagt, waarbij er niet nagedacht is van ‘goh, welke bomen gaan we nu als overblijvers aanmerken en welke bomen kunnen in de loop der tijd gekapt worden?’ Daar is geen visie op. Die haal je ook niet uit het beheerplan. Er is wel een redelijk beheerplan, maar dat is niet uitgewerkt. Het beheerplan bespreekt alleen maar wat er is, maar niet van: wat is de toekomst van het park, waar wil je naar toe, wat is je visie en hoe kom je daar? In tien jaar, bijvoorbeeld. Dat zie ik niet terug in het beheerplan.”

Susan: "Ze zagen dan gewoon een boom om?"

Bob: "Ja."

Susan: "Dat zullen ze toch niet helemaal voor niets doen?"

Bob: "Een tijdje geleden, dat is een goed voorbeeld, stond hier een Beuk en die moest gekapt worden. De gemeente heeft, op aanraden van Erik Lam, de boom niet helemaal omgezaagd maar gekalaberd, dus dood hout gecreëerd waar zwammen, vogels, vleermuizen zo'n afstervende boom kunnen benutten. Laatst viel het me op, hij is opeens weg. Dan heb je 'm in eerste instantie tegen hogere kosten laten staan en nu heeft met 'm verwijderd! En zo zijn er veel bomen waarvan je denkt 'ja, deze staat niet op een gevaarlijke plek... laat 'm gewoon staan, hij heeft een functie voor vogels.' Je kunt een beheer opzetten, waarbij je beheert op het voorkomen van de Bosuil, het voorkomen van padden... We weten nu dat er 2200 padden overgezet zijn. Je zou kunnen zeggen van 'hoe houden we dat vast?' Er zitten aan die kant één of twee paren Bosuilen. Maar aan de andere kant hebben ze ook gezeten. Die zijn nu weg. Daar zou je op kunnen beheren, dat je die weer terugkrijgt. Ideaal is dat je in het voorjaar de Wielewaal hoort en de Koekoek. Waarom zou je dat niet uitspreken?"

Govert: "Ik hoor je zeggen 'het geheugen is weg'. Er wordt wel afspraken gemaakt, maar later komen andere mensen terug en die weten niet meer dat die afspraken gemaakt zijn."

Bob: "Het beheerplan is zo abstract dat de man die aan de gang gaat er niet uithaalt wat nu daadwerkelijk van belang is. Wat ie moet doen."

Van bos naar park... en terug

Almar Otten: "Nog even over daar verderop. Ik fiets daar vaak doorheen. Eerst was het een bos en nu is het een park geworden. Alles, echt alles is daar weggehaald. Hebben ze daar de verkeerde soorten weggehaald? Ik heb me laten vertellen dat het met beleid gebeurt, want je moet de ondergroei weghalen, licht creëren. Een zekere visie zat er wel achter."

Bob: "Het zijn allemaal Esdoorns die daar groeien. Hoe meer je ze kapt, hoe sneller ze terugkomen. Daar blijf je dus lekker mee bezig. Dat is dus een voorbeeld van 'moeten we daar nu elke keer zoveel dynamiek in het ecosysteem brengen waardoor er gelijk ook meer bramen komen en zo' of zeggen we van 'laten we die bomen maar een beetje meer uitgroeien en gaan we heel selectief dunnen, zodat er juist niet teveel licht komt'? Dit gebeurt eens in de drie jaar. Dan wordt alles gekapt. Twee jaar later staat het er weer. Daar zou je dus echt met op een slimmere manier mee om kunnen gaan.'"

Almar: "En dat is goedkoper?"

Bob: "Ja, dat is goedkoper, denk ik."

Almar: "Waar zit het slimmere dan in?"

Bob: "Je zou kunnen zeggen van, als er een heel gebied is met Esdoorns, dat we deels de gemakkelijke weg nemen van 'dan laten we hier een mooi esdoornbosje ontstaan' en ergens anders iets anders doen. Nu heb je eigenlijk net niks. Je kunt ook zeggen van 'we rooien het helemaal, we graven het af of we spitten het door, en we planten daar iets nieuws, wat dan

in een visie moet passen. Dan heb je ook verjonging. Daar zou meer nagedacht over kunnen worden.”

Vraag: “Wie heeft de inzichten om het wel goed te doen?”

Bob: “Mensen van de Deventer bomenstichting, maar er zijn meer mensen die er in gespecialiseerd zijn. (...) Ik denk dat het ergens misgaat bij de opdracht aan het Deventer groenbedrijf. (...) De ene keer wordt er niet gemaaid en de andere keer wordt er drie keer achter elkaar gemaaid. Dan rijden ze met een enorme trekker dwars door het park heen, om de randjes langs het pad te doen.”

Annette: “Een week voordat ze planten erin zetten bij ons achter werd er nog gras gezaaid. Zonde.”

Met goede inzet van kennis en kunde wordt het minder rigoureus

Govert vraagt: “Er wordt beheer en onderhoud gepleegd op basis van bestekken. Hier zit liefde voor het gebied, maar op de één of andere manier komt die liefde niet terecht in het bestek. Hoe kan dat wel?”

Bob: “Door samen met mensen hier een echt beheerplan op te stellen, waarin dit soort zaken wel concreet zijn uitgewerkt. En dat leg je voor aan het Deventer Groenbedrijf en vraagt hun hoe ze dat het beste aan kunnen pakken. Zo worden de lijnen korter. (...) Zo kun je een enorme slag maken. Nu komen onze bezwaren en klachten ergens diffuus bij de gemeente binnen en in hoeverre komen deze uiteindelijk bij de uitvoerders terecht? Die echt wel goed hun best, want als je hen erop aanspreekt dan zeggen ‘we zijn toch goed bezig?’ ‘Ja, maar op een andere manier.’ Het kan op een slimme manier.”

Susan: “Die mensen doen het toch ook met kennis en kunde?”

Hans: “Ja dat is zo, maar op basis van een bestek met een andere maat en schaal.”

Susan: “Er zijn ook andere aspecten, die wat minder uit de ecologie komen, zoals sociale veiligheid.”

Hans: “Dat klopt. Maar je moet daar wel een afweging in maken. En niet rigoureus, zo van ‘het moet hier veiliger.’ Dan heb je de andere kant niet belicht. Pas als je een afweging maakt, kun je ook een beslissing nemen, die je uit kunt leggen aan degene die het er niet mee eens is. Waarschijnlijk doe je het dan minder rigoureus.”

Het verdwenen feestbosje

Wien Hage heeft meegefietst op zowel 10 als 24 november. Zij is actief in het KNNV. Op het Lookerspad wijst ze naar een plek waar nu alleen zwarte grond te zien is (zie volgende foto). Zij vertelt: “Hier stond een Sleedoornbosje. Het is nu allemaal kaal. Ze hebben goed gegraven. De wortels zijn er helemaal uit. Bramen stonden er ook. Ik woon hier veertig jaar en kom hier een paar keer in de week langs. Het was altijd feest met dit bosje. Heel veel vogeltjes erin. Van de braamstruiken plukten heel veel mensen bramen. Scholieren bijvoorbeeld, die hier langskomen. Het was echt een feestbosje hier. Maar ineens is het weg. Ik weet niet waarom. Ik vind het hartstikke jammer. Het ziet ernaar uit dat ze met het uitgraven van de wortels ook niks terug willen hebben. Daarachter is nog iets blijven staan,

maar dat zullen ze ook wel weghalen. Ze willen hier waarschijnlijk makkelijk kunnen grasmaaien. “

Het verdwenen Sleedoornbosje langs het Lookerspad

Meer ecologische verantwoord groenbeleid

Hansje van Beeck Calkoen, reeds de 80 gepasseerd, heeft niet meegefietst, maar ze heeft wel een stukje geschreven als input voor dit narratief. Hansje is in de gemeente Deventer op het gebied van natuur en milieu een begrip. Zij is biologe, zeer actief in de bomenwerkgroep en velen hebben les van haar gehad in onder andere milieukunde, aan één van de rechtsvoorgangers van Saxion Hogescholen. Zij geeft aan dat ze zich niet altijd kan vinden in het groenbeleid van de gemeente Deventer: “Wat kunnen we doen om de achteruitgang van de ecologische waarde van het gemeentegroen te stoppen en een begin te maken met herstel? Is het mogelijk in de Beleidsnota daar een opening voor te maken? Het weghalen van het allergrootste deel van de gevarieerde struikenbeplanting is vernietigend voor de vogel- en insectenpopulatie door het verdwijnen van voedselbronnen en de ecologische infrastructuur. Voor de bewoners van de wijken is alle bloeihout verdwenen. Wat er aan heesterbedden is teruggeplant is erg eenzijdig: zo’n vijf soorten, vaak ecologisch waardeloos en erg kort gehouden.”

Ze komt met een voorstel: “In verschillende uitgekleden wijken, zoals Zandweerd Noord en Borgele, en in straten met brede bermen, zoals bijvoorbeeld de Hoge Hondstraat, is het mogelijk proefstukken aan te leggen met kleine bomen en struiken op plaatsen, waar dat met het oog op het maairegime het meest gunstig is. Bijvoorbeeld in een blok van 10 bij 15 meter of in een lange smalle strook. Daar is het mogelijk gevarieerde beplanting aan te brengen van ecologisch waardevolle soorten, die niet gesnoeid hoeven te worden en weinig onderhoud vragen, zoals enkelbloemige prunussoorten, krentenboompjes, Meidoorn, Wilg, Berk, Lonicarasoorten, Cotoneaster, Cornoelje en Vlier. Niet snoeien geeft bij struiken levert enkelvoudige stammen en dus doorzicht. Ook kan de aanplant van rozen worden overwogen

(groenlingen), zoals *Rosa rugosa* (Japanse bottelroos) en bepaalde hoge struikrozen, die niet gesnoeid hoeven te worden. We kunnen hiervoor een werkgroep vormen, die dit plan uitwerkt samen en in overleg met de gemeente. Wat kan wel en wat kan niet? Is er een budget voor te vinden? Het is goed mogelijk samen te werken met vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Het is van belang beplantingsvakkennis en ecologisch inzicht op te bouwen bij (enkele) leidinggevenden en medewerkers van Gemeentelijk Groenbedrijf, als tegenwicht van alle onderhoudstechnische vakkennis.”

Verbindingen en grenzen

Remco Bijkerk is lid van de Imkervereniging en van de Adviesraad voor Natuur en Milieu. Als we over de Lookersdijk richting Borgele fietsen, stappen we even af. Hij vertelt: “We staan hier op de Lookersdijk. Deze dijk loopt eigenlijk over het spoor door naar de Jan Luijkenkolk en de IJssel. En Hans Grotenhuis gaat daar zo meteen iets over zeggen. Dat was het.”

Govert: “En waarom is het hier bijzonder?”

Remco: “Het is hier heel bijzonder omdat het hier één groot gekwetter is in het voorjaar, van kikkers. Het is echt een gigantische kikkerpoel. En ik denk dat er ook wel padden in zitten.”

Annette: “Ja, de Knoflookpad.”

Bob: “Hij zit niet alleen hier, maar ook aan de andere kant, bij het bejaardentehuis. Stichting Natuur Anders – Peter Heijke – heeft dit ooit aangelegd en verzorgd, onderhouden. Dat is toch een pareltje.”

Een mooie grens tussen natuurlijk en cultureel.

Erik Lam: “De eigenaar van deze poel hier vindt het wel leuk, maar niet helemaal. Dat zie je aan het maaipatroon. Het ene deel is natuurlijk, het andere deel cultureel.”

Reactie: “Dat is wel een hele harde grens.”

Andere reactie: “Het is een soort compromis.”

Annette: “Dit is juist een goed voorbeeld van waar ik zo meteen ook iets over ga zeggen, in Borgele. Hier zie je heel mooi dat het kan. Je kan netjes zijn en tegelijkertijd ecologisch. En het mooie is, de mollen trekken zich er niets van aan. Dat hoort erbij.”

Eigen plan voor groen van bewoners in Borgele

We arriveren in de wijk Borgele. Annette vertelt: “Ik heb vandaag de pet op van Borgele Groen. Het is een werkgroep die langzamerhand ophoudt te bestaan, maar ontzettend veel werk heeft verricht, afgelopen jaren. We hebben actie gevoerd om bewoners inspraak te laten leveren bij het groenbeheer en het grijze beheer van de wijk. Voorheen kwam de inspraak altijd achteraf en werd het niks. De aanhouder wint, in dit geval. We hebben gezegd van ‘ja ho eens even, we willen toch meedenken en iets voor elkaar betekenen.’ We zijn rond de tafel gegaan en hebben veel overleg gepleegd met de gemeente, via Borgele Groen maar ook via andere organisaties. We hebben op een gegeven moment kennis erbij betrokken, mensen zoals Hans Grotenhuis, Bob Max en Petro Hetjes. Petro Hetjes heeft bij de beginaanleg van het groen hier opgezet, toen de wijk hier werd gebouwd, en weet dus alles van die bomen. We hebben een beperkt aantal concrete plannen op tafel gelegd bij de gemeente en één daarvan is inmiddels gerealiseerd. Daar ben ik best wel heel erg trots op. Dat is het veldje waar we nu opstaan.”

Annette Linnartz vertelt over het veldje in Borgele

Annette vervolgt: “Je ziet dat het veldje aan de ene kant van deze lijn een hele andere plantensamenstelling heeft dan aan de andere kant. En het mooie is, dit komt één op één overeen met ons eigen ontwerp. En ze vonden het wel jammer dat ze zelf niet op deze ideeën waren gekomen. Er staat hier een hele rij boompjes, voor een beukenhaag. Je ziet

dat als je oude planten weg gaat halen en je gaat daar een soort pokon gekweekte planten voor terugzetten, dat dit niet wil zeggen dat het ook aanslaat. Deze boompjes zijn zo kenmerkend, je moet dan goed kijken naar het beheer. En kijken wat bomen doen. Deze boom hier (er staat een grote boom) laat duidelijk zien van: dit terrein hier, is mijn terrein. Op afstand van de boom groeien de haagboompjes wel, maar hier niet. Hagen zijn mooi en ik gun het Borgele van harte, maar je moet hagen wel twee keer per jaar snoeien. Dus als je het beheer wilt beperken, kun je de haag weglaten. Dan krijg je net zo'n grens als bij die kolk langs de Lookersdijk. Het is prachtig om hier aan te komen lopen."

Minder maaien, meer natuurwaarde

Annette zoekt steeds naar de balans tussen natuur en wat veel mensen netjes noemen: "Je hebt hier ook gemaaid paden. Daar hoeft geen asfalt te liggen, gravel of weet ik wat, het kan gewoon een gemaaid pad zijn. Het is perfect. De mensen willen wel dat het netjes is, natuurlijk. Dit stukje hier wordt twee keer gemaaid en dat is een enorme verbetering voor de planten, maar ook voor de kas van de gemeente. Je hebt minder te maaien. In plaats van het gazon vierentwintig keer te maaien, wordt het nu twee keer per jaar gemaaid. Dat maakt een heel verschil. Ik wil graag dat gemeentelijk groenbeheer zo nu en dan durft over te stappen op één keer per jaar maaien, in de lente, zodat er zaden zijn en insecten kunnen overwinteren. En graag wil ik dat er zelfs plekjes zijn – in het belang van de tweejarige planten – waar eens per twee jaar wordt gemaaid. Als je dat bespreekt gaan de projectleider groenbeheer en de uitvoerder steggelen en daar zijn ze nog steeds niet uit."

Susan vraagt: "Wat vinden de mensen hier omheen?"

Annette: "In eerste instantie hebben we ze allemaal betrokken. Daar is een verslag uit voortgekomen op basis daarvan zijn wij verder gaan werken om dit in plannen te concretiseren. Het werd ook steeds door de gemeente gevraagd, van 'wat willen die mensen hier?' We hadden een heel mooi plan bij een andere plek waar je de wijk binnen komt. Dat zou een prachtig paradepaardje zijn, maar de gemeente zei van 'we moeten die mensen in de flat mee hebben.' Ik zei: 'nou, dat is dan een hele mooie taak voor jullie. Wij hebben vierhonderd man in de Schouw gekregen en 750 handtekeningen verzameld. Als dat nog geen basis genoeg is om daarmee verder te gaan, dan weet ik het niet meer.' Op een gegeven moment moet je de mensen op de hoogte stellen van de plannen en gewoon aan de slag gaan."

Onlogica

Annette maakt duidelijk dat nog veel fout gaat: "Ze hebben hier een hele leuke strategie bedacht. Daar waar planten staan komt gras en daar waar gras staat komen planten. Dat levert enorm veel werk op. Dat is heel handig voor de werkgelegenheid, maar ik vind het geldverspilling."

Struiken

“Dan heb ik nog een ander zorgplaatje,” zo vervolgt Annette: “Dat zijn de struiken. Ik zou graag ecologisch groenbeheer willen zien, als zichtbaar beheer, met als motto: ‘ecologisch groenbeheer is zichtbaar groenbeheer.’ Dat geeft zoveel extra mogelijkheden om natuureducatie te geven, dichtbij in de buurt. Daarvoor hoef je niet naar een bos. Je schept een overgangssituatie van hier naar het mooie vlierterrein waar bijzondere beschermde soorten voorkomen. Als de struiken steeds als één geheel worden kortgeknipt en daarna massaal omhoog komen, leeft het bijna niet. Nu gaat het er eens per drie jaar alles ervan af en ik zou pleiten voor: haal één keer per drie jaar één op de drie hazelaars tot op kniehoogte of enkelhoogte weg. Na drie jaar top je de langste en dan zie je na een periode van tien jaar zie je drie verschillende stadia van hazelaars. Je laat zien aan de burger dat er heel bewust beheer wordt toegepast. Daarmee kan de gemeente veel geld besparen. We zijn daar nog steeds over aan het praten. (...) Enerzijds is het crisis en is er geen geld, anderzijds is er sprake van pure geldverspilling. Je moet elkaar ergens kunnen vinden.”

Mensen met verschillende waarden

Almar Otten, programmamanager bij de gemeente Deventer vraagt: Waar liepen jullie tegenaan, bij de gemeente?”

Annette: “Waar we als werkgroep tegenaan liepen is dat aan de burgers niet gevraagd is wat ze wilden.”

Almar: “Ze gingen uit van een soort beeld dat de burger wel mooi zou moeten vinden?”

Annette: “Dat beeld werd opgelegd. En de burger is nog steeds mans genoeg om zelf te bepalen wat ie leuk vindt. Het probleem was dat je hier in de wijk enkele personen hebt die al jarenlang hadden gevraagd van ‘deze boom moet eruit, want hij zorgt voor zoveel overlast.’ Er is jarenlang niet op deze verzoeken gereageerd. Er was dus een bepaalde boosheid. Er is niet geluisterd, zowel niet naar de mensen die de bomen weg willen hebben als niet naar de mensen die de bomen willen laten staan. Wij hebben al die mensen bij elkaar gezet. Iedereen heeft daar een zegje kunnen doen. Op basis van de uitkomst van deze gesprekken hebben wij de plannen gemaakt. (...) Bijzonder was dat er zo lang geen onderhoud was uitgevoerd dat struiken waren uitgegroeid en de mensen dachten dat het bomen waren.”

Te lang niets, te veel opeens

Bob Maks vult aan: “Het probleem waar de gemeente tegenaan loopt is als volgt. Ze werkten aan een plan om hier meerjarig onderhoud te doen. Dan zeggen ze: ‘nou, laten we nog maar even niets aan het onderhoud doen, want dat doen we dan straks.’ Maar dat uitvoeringsplan laat lang op zich wachten en dat sterkt hen in de gedachte van ‘we doen nu maar even niets, want we gaan het straks in één keer doen.’ Het gevolg is dat er dan in één keer een enorme ingreep komt. En dat is een enorme shock voor iedereen. En dan heb je ook nog mensen die vinden dat de gemeente te lang niets gedaan heeft en als de gemeente dan iets doet, willen ze ook echt daadkracht zien. Dan moet het ook echt gebeuren. Dan gaan alle struiken tegen

de vlakte. En de mannen die het uitvoeren hoor je zeggen ‘wij doen nu eindelijk wat er hoort te gebeuren.’”

Plannen vanaf papier

Bewoners wonen in de praktijk en professionals werken vaak vanaf papier. Dat geeft spanning. Annette illustreert dat: “Een stukje verderop, daar kan ik je een perk aanwijzen, daar hebben ze vanaf de kaart nieuwe bomen aangeplant en die staan in de boomspiegel van de mensen die daarnaast wonen, naast dat gemeenteperk. En dan moet er gesnoeid worden en dan zegt gemeentewerken tegen die mensen van ‘ja, dan moet u die tak weghalen.’ De nieuwe bomen staan echt een heel klein stuk van de volwassen bomen. De jonge aanplant is vrijwel ten dode opgeschreven... twee meter verderop was het wel goed geweest.”

Iemand uit de groep roept: “Tekentafelplannen!”

Roland Holstlaan. Kansen voor stroomdalflora.

Op de dijk, vlakbij de oude ijsbaan: kansen voor stroomdalflora

Vanuit Borgele fietsen we naar de rivier de IJssel. Op de dijk, tussen de rioolwaterzuiveringsinstallatie en de oude ijsbaan stoppen we even en neemt Hans Grotenhuis het woord: “Ik ben al mijn hele leven actief in de KNNV. Mijn kennis en grote interesse is op het gebied van flora, vegetatie en vegetatiebeheer. Over het laatste wil ik het hier hebben, ook in relatie van het grote geheel wat er met vegetatie langs de IJssel gebeurt. Het is een contactzone tussen stad en land en dit hier is een hele directe, want daar is de rivier en hier start de bebouwing, direct aan de IJsselgrens. Het contact speelt zich af op een heel klein stukje. Hier in deze bermen, het talud van de dijk, daar liggen kansen voor het laten ontstaan en voor zover aanwezig goed beheren van stroomdalflora. Dat is een type van planten dat voorkomt langs stromen, grote rivieren, en vanuit het zuiden Nederland is ingedrongen en nu

ingeburgerd is. Sommige soorten komen uitsluitend in de riviergebieden voor, omdat daar het microklimaat net iets anders is. Veel kalkrijk zand en veel kalkrijke klei. Je kunt ze hier heel mooi in de bermen krijgen en ze zelfs door laten gaan aan de overkant van de weg. Het kan in principe langs het hele stuk, tot aan de spoorbrug. Daarna wordt het wat steniger.”

Hans legt uit hoe je de kansen voor stroomdalflora vergoot: “Dat is vooral een kwestie van beheer, maaibeheer. Vooral niet te vroeg maaien. Meestal is één keer maaien genoeg en je kunt er zelfs over nadenken sommige stukken over te slaan. Periodiek ga je wintermaaïen. Het jaar daarop wissel je dan. Dan heb je ook delen met overslaand gewas, want dat is erg goed voor de overwintering van insecten. Met heel veel maaïen en vooral te vroeg maaïen, worden er veel poppen en eieren weggemaaid. En met het tegenwoordig in zwang zijnde opzuigen van het maaisel, laat je een hele steriele berm achter. Dit verhaal heeft uiteraard een grote relatie met de IJssel en water daar allemaal gebeurt met bijvoorbeeld het graven van nevengeulen. Omdat hier niet wordt gegraven kan de stroomdalflora zich handhaven, ondanks alle werkzaamheden.”

Hans vervolgt: “Het aardige van stroomdalflora is dat het er heel erg kleurrijk uitziet. Er zijn erbij die nog lekker ruiken ook. Ik zie hier nog restanten van stroomdalflora en dat geeft aan dat de mogelijkheden om het hier te ontwikkelen er nog zijn.”

Vraag: “Hans, wat is te vroeg maaïen?”

Hans: “In juni is te vroeg. Op z’n vroegst moet je dat de tweede helft van juli doen. Niet eerder. Sommige stukken zijn schraal genoeg, dat moet je nog uitzoeken, om het maar één keer per jaar te maaïen. Daaraan gekoppeld, je creëert dan ook een prachtige biotoop voor vlinders. Dat neem je automatisch daarin mee. (...) Let wel, dit hier is niet van de gemeente, maar van het waterschap. De bovenkanten en de berm, dat maait de gemeente, met het wegenbeheer. (...) Met goed beheer krijg je het voor elkaar. En dat moet je niet inzaaien, want vanuit mijn ervaringen met vegetatiebeheer heb ik grote bedenkingen met het inzaaien. Meestal krijg je dan geen spul dat hier thuishoort. En als het hier wel thuishoort komt het zaad meestal uit het buitenland en dan heeft het toch een andere genetische samenstelling. Gelukkig wordt het meeste spul dat hier niet thuishoort geen intensieve exoot die je daarna weer moet bestrijden. Het is wel gek. Aan de ene kant zaaien we exoten uit voor de insecten en vlinders, aan de andere kant bestrijden we exoten.”

Over braakliggende terreinen en het netheidsyndroom

We fietsen langs de IJssel en komen via de vleermuiskasten langs Mr. H.F. de Boerlaan aan bij de havens. Hans Grotenhuis vertelt hier het volgende: “We staan hier op een bedrijventerrein, en dat is mijn laatste botanische aandachtspunt voor vandaag. Hier komen grote hoeveelheden aangesloten stukken braakliggend terrein voor. Het gaat niet alleen om tijdelijk onbebouwde terreinen die ooit wel weer eens bebouwd gaan worden, maar ook om grote open hoeken. Het meest interessant zijn de terreinen die opgehoogd zijn, maar nog niet bebouwd. Als je ophoogt met heel schraal zand, duurt het lang voor er iets gaat groeien

en er is ook vaak sprake van een successie met planten. Het aardige is – en ook het hele goedkope – dat je er helemaal geen moer aan hoeft te doen. En het is ook niet te beheren. Het netheidsyndroom moet je daar dan ook absoluut niet oploslaten. In de successie krijg je uiteindelijk struiken en bos, maar dat duurt heel erg lang. Meestal krijgt het niet de kans daartoe. De pioniersvegetaties op zo'n bedrijventerrein kun je handhaven als je maar genoeg plekken hebt waar de successie kan starten. Weer bij nul kan beginnen. Als je merkt dat een terrein bebouwd gaat worden, moet je daar niet moeilijk over doen. Want daar was het voor bestemd. Als je ervoor zorgt dat er elders iets soortgelijks is, dan blijft het behouden. Het mooiste is als je de verschillende stadia op verschillende terreinen hebt. Er zijn helemaal geen grote oppervlaktes voor nodig."

Tijdelijke natuur

Hans vervolgt: "Waar ik ook even aandacht voor wil vragen is tijdelijke natuur. Op het moment dat bekend is dat terreinen lange tijd niet gebruikt zullen gaan worden – en in deze crisistijd is de kans daarop heel groot – kun je daar natuur laten ontstaan. Dan spreek je wel met z'n allen af dat als het weer in gebruik wordt genomen, dat we dan geen beroep aantekenen of allerlei andere moeilijke dingen doen. Dan accepteren we dat. In Steenwijk ligt een terrein, aan de andere kant van de autosnelweg, daar is ook tijdelijke natuur en dat wordt door Natuurmonumenten beheerd. Daar gebeuren hele leuke dingen. Dat gaat om grote oppervlakten. En daarvan is van tevoren bekend dat het tijdelijk is en op termijn niet verdwijnen."

Govert: "Ook als er rode lijstsoorten voorkomen?"

Hans: "Ja, dat hebben we echt met z'n allen afgesproken, want anders krijg je het niet voor elkaar. Want als je dat niet beloofd, dan gaan projectontwikkelaars om de haverklap de grond ploegen om dat te voorkomen. En dat is voor eeuwig zonde."

Groenblauwe diensten

In het buitengebied ontstaat ook een discussie over beheer. Erik Lam vertelt: "We doen ook één en ander voor groenblauwe diensten, waar Gerben en z'n club een enorme hoeveelheid geld in gestort hebben. Wij als gemeente ook trouwens. En dat vermenigvuldigt zich ook alsmaar weer. Daarmee kunnen boeren een eigen natuurbeherende club oprichten."

Hans: "En wat is dan de rol van een agrarische natuurvereniging?"

Erik: "Op een gegeven moment zegt een boer van dit en dat kan wel beheerd worden en de agrarische natuurvereniging kan dat dan aannemen."

Anton Koot reageert: "Volgens mij doe je daarmee een agrarische natuurvereniging schromelijk tekort. Ik ben vicevoorzitter van een agrarische natuurvereniging Groen Salland. De agrarische natuurvereniging is een club van agrariërs en natuurlui die voor Salland heel veel kennis en uitvoeringskracht hebben. Zij zien met leden ogen aan dat de provincie, gemeente en IJssellandschap één of ander vaag fonds in Salland gaan oprichten waar het geld in gegooid wordt – acht miljoen zit erin – waar vervolgens heel weinig uitkomt. Dat is echt een doorn in het oog. Vanuit die invalshoek zou ik graag de gemeente adviseren:

probeer gewoon op lokaal niveau je geld weg te zetten. Probeer met lokale clubs, zoals de agrarische natuurvereniging en andere groene organisaties, de kleinschalige verbindingen tot stand te brengen. Dat zijn de clubs die er daadwerkelijk wat mee hebben.”

Gerben: “Maar er wordt meer aangevraagd dan beschikbaar is.”

Anton: “Ik bedoel dat nu van elke euro veertig à vijftig cent aan bureaucratie opgaat.”

4. Het belang van educatie

Je ziet pas iets als je geleerd hebt het te zien. Wie voor het eerst naar een museum gaat en schilderijen bekijkt, ziet verschillende doeken met verf erop. De één wat 'leuker' dan de ander. Maar als je vaker gaat zie je steeds meer detail en wordt het steeds makkelijker echte kunst te onderscheiden van prutswerk. Zo is het ook met natuur. Mensen die vaak in de natuur zijn weten deze te waarderen. En daarom is het van belang mensen mee te nemen in de natuur om daar ontdekkingen te doen. En je kunt daarbij met kinderen niet vroeg genoeg beginnen.

De educatieve dimensie

Bij een school in Borgele vertelt Tom Dekker, die eerder in beeld is geweest namens de vleermuizenwerkgroep, het volgende: "We staan hier naast een school. Ik ben Tom Dekker van het IVN, de vereniging van natuur- en milieueducatie. Educatie zit in de benaming. Wat wij doen: wij leiden hier natuurouders op. We doen dat op ongeveer veertien scholen. Dat is ongeveer een derde van alle scholen in Deventer. Veel van die natuurouders worden later ook lid van het IVN en worden natuurgids bij het IVN en brengen zo veel kennis bij anderen, zowel jeugd als volwassenen. Wat we ook doen met de natuurouders doen is kinderen meenemen naar 'ruimte voor de rivier' projecten, bijvoorbeeld. Daar leren ze heel veel over natuur. We hebben laatst ook een paddenstoelentocht gedaan met 240 volwassenen en 90 kinderen, op Nieuw Rande. Dat was een groot succes. We zijn in staat om met een heel klein aantal vrijwilligers de natuur te brengen bij mensen in Deventer. In de werkgroep Jeugd zijn maar twee mensen actief. Kinderen brengen het weer over naar ouders. Ik zou ook vragen, dat als je een beleidsplan maakt voor de ecologie – je kunt heel veel bedenken over paddenstoelen, bomen, natuur in de wijk, marters... je kunt over zoogdieren mooie stukken schrijven, daar helpen we graag bij – maak dan ook ruimte voor de vrijwilliger en voor de jeugd. Op die manier kun je de kennis die er is heel veel verder brengen. Het houdt de jeugd ook weg van de playstations en de televisie."

Annette vult aan: "En dan is het belangrijk dat het ook dichtbij school gebeurt. De scholen die nu actief zijn met natuurouders zijn de scholen die aan de rand van de stad liggen. Daar kun je makkelijk even een natuurgebiedje in. Binnenin de stad hebben we wel vaker bot gevangen, want het vervoer is een probleem."

Tom: "Bij het 'ruimte voor de rivier' project beginnen veel kinderen met ontzettend te klieren en elkaar te pesten, maar als ze daar komen en ze krijgen een grondboor en ze gaan boren en de dijk namaken, dan worden ze enthousiast. Als we dan terugkomen, hebben ze een geweldige dag gehad."

Susan: "En wat bedoel je met ruimte maken voor de vrijwilliger, wat bedoel je dan?"

Tom: "Het faciliteren van vrijwilligers. Wij krijgen bijvoorbeeld een natuurgidsencursus en die wordt betaald door Kennis voor Klimaat. Ook dat je ze betreft en ook samen ervoor zorgt dat er meer vrijwilligers komen. Goed naar hen luisteren en ook steunen."

Kennis door doen

Almar Otten memoreert: “De crux van dat je de ene natuur mooier vindt dan de andere zit ‘m toch in de kennis die je hebt. Eén van de mooiste voorbeelden die ik zelf heb meegemaakt betreft de mus. We moesten gaan mussen tellen in Deventer, in 2009. Deventer was opgedeeld in gebieden en je had daarvoor heel veel mussentellers nodig. Maar ja, hoe vind ik die mussen dan? Ik heb toen een cursus gehad van Erik, zo van ‘hoor, daar zitten ze.’ Erik hoort alles wat ik niet hoor. Met mijn nieuwe kennis ben ik door Borgele gelopen en mijn dochter was toen acht. We hebben samen de hele zaterdag rondgelopen in de hele wijk en sindsdien kijk ik heel anders naar mussen. We kunnen nu hele verhalen vertellen over mussen. Het is een zoektocht van: hoe interesseer je mensen? Hoe draag je het over? Dat is voor mij één van de hoofdpunten voor het ecologisch beleid.”

Tom: “Je gaat het zien, als je het door hebt. Dat is een Cruijffiaanse uitspraak, maar heel erg waar. Als je het door hebt, ga je het ook beter beschermen. Ik had laatst een echtpaar uit Deventer. Zij hadden drie kinderen en die mensen waren erg sportief. Ze deden allerlei sporten. Ik had hen een keer meegenomen op vleermuizenexcursie – en ze hadden ook al aan de paddentocht meegedaan – en ze zeiden: ‘wij hebben helemaal niks met de natuur, maar onze kinderen zijn er helemaal weg van. Zij willen waterbeestjes zoeken en vleermuizen horen vliegen.’”

Annette: “Ouders leren van kinderen.”

Kinderen op scholen tot Imkering brengen

Remco Bijkerk is ook actief betrokken bij projecten voor educatie: “Ik kan hier wel wat aan toevoegen vanuit de imkervereniging. In het kader van de natuur- en milieueducatie De Ulebelt hebben we gemiddeld twintig scholen waar we imkerles geven. Dan trekken we jongeren van groep 5 tot groep 8 bij het imkeren, maar in het algemeen ook bij natuur. We proberen ze een beetje gevoelig te maken voor wat zich afspeelt in de natuur, met name op het gebied van insecten, in dit specifieke geval de bij. Bij groep 8 vooral is het dan eerst een hoop gedoe, maar op het moment met de kap op de kast opent, dan zijn ze stil. Wat betreft het beleid: je hebt er middelen voor nodig. We hebben voor De Ulebelt een leskist gemaakt. Scholen vertellen het door en nu zijn er scholen die staan op een wachtlijst. Meer kunnen we niet bedienen.”

Tom: “Er zijn eigenlijk maar heel weinig financiën nodig.”

Remco: “Wij doen het *pro deo*. Het gaat om het materiaal. Het is erg leuk om te doen. Ik krijg er energie van.”

Interesse ontstaat in het doen

Govert: “Dus in het doen interesseer je mensen. Dat geldt ook voor onderhoud. Op het moment dat het onderhoud daadwerkelijk plaatsvindt, zou je de communicatie moeten doen.”

Tom: “Laat kinderen maar meedoen met onderhoud. Laat ze maar mee knotten.”

5. Rode draden

Op 10 november vond in Dok H₂O een afrondende dialoog plaats onder leiding van Susan van der Zwaag. Op 24 november was Dok H₂O bezet en zijn we uitgeweken naar Bella Machina, vlak om de hoek. Op beide locaties konden we opwarmen. Het doel van de afrondende dialogen was om de rode draden zichtbaar te maken. Wat hebben we geleerd tijdens onze fietstochten door de bebouwde kom en in het buitengebied van Deventer? Dit laatste hoofdstuk toont fragmenten uit de dialogen.

We hebben veel intenties, maar...

Susan heeft tijdens de fietstocht op 10 november iets opgevangen over het groenbeleidsplan van de gemeente Deventer. Ze vraagt: “Welke relatie is er tussen de ecologische visie en het groenbeleidsplan?”

Erik: “De ecologische visie staat op zichzelf. In het groenbeleidsplan staan allemaal dingen die de ecologische visie ook wil, en in bijna alle beleidsplannen van de gemeente staat dat de natuur bevorderd moet worden met dit en dat en zus of zo. Maar ze zoomen niet echt in op de ecologie.”

Almar: “Intenties, daar ontbreekt het niet aan. Wie je ook vraagt, iedereen wil groen en natuur. Het gaat erom praktische manieren te vinden om de ideeën die jullie hebben – jullie zijn de kenners – tot uitvoering te brengen. Dat is de echte grote uitdaging.”

Hoe krijg ik kennis in het beheer?

Susan: “Ja, dat is wat ik ook eerder hoorde. Hoe krijg ik die kennis nu in het beheer? Dat is een hele duidelijke die langskwam. Hoe krijg je de kennis die jullie hebben in het beheer? Heeft iemand daar ideeën over?”

Gerrit Hendriksen pakt de handschoen op: “Zoals wat Bob vertelde met de Esdoorns in het park. Je moet het met mensen in de omgeving bespreken. Als je meer betrokkenheid hebt, zie je ook meer.”

Iemand anders: “Het andere verhaal is wat Hans had over de dijken. Dat kun je heel goed in het beheerplan opnemen. Dat zijn grootschalige landschappelijke structuren. Die zou je in je ecologische visie over dijken op kunnen nemen. Inventarisaties – zoals bijvoorbeeld met de vleermuizen – kun je uitstekend opnemen in je beheer, als ze goed beheerd worden bij de gemeente en ook beschikbaar worden gesteld door de gemeente.”

Wijkwerk, wijkbeheerders, wijkcoördinatoren... en ecologie

Susan vraagt door: “Iemand zei ook, er is een relatie met wijkwerk? Is er contact met de wijkambtenaar?”

Bob Maks: “Nee, de wijkambtenaar heeft zo’n groot gebied, dat is bijna niet te behappen.”

Gerrit: “Ze hebben bijvoorbeeld voorlichting gehad over Steenmarters.”

Erik Lam: “De wijkcoördinatoren hebben allemaal een cursus in Wageningen gevolgd over hoe ze met Steenmarters moeten omgaan. Ze zijn allemaal gecertificeerd. De steenmarter is een beschermde soort.”

Gerrit: "Dus dat is een voorbeeld."

Govert: "Dus wijkwerk is een kans. Deventer is toch één van de eerste gemeenten met wijkwethouders en de mogelijkheid voor bewoners zelf om een deel van het budget te labelen voor aspecten van beheer?"

Bob: "Dat zou meer benut kunnen worden, vooral waar het onderhoud betreft."

Almar: "De wijkambtenaar worstelt met hetzelfde waar jullie ook mee worstelen. Zij staan ook in contact met de burgers en krijgen een enorme vloed aan ideeën over zich heen. Ze moeten dezelfde worsteling doormaken als Erik met ecologie, dat ideeën ook worden gerealiseerd."

Susan: "Het mooie is dat je het daarmee wel verbreed."

Annette: "Ik voel het als een hele zwakke schakel. Een wethouder zit in de wijk en ze zijn allemaal voor een groener Deventer. Ze zitten dat in de wijk aan te horen. Maar in een andere hoedanigheid werken ze niet mee om het ook op papier te krijgen. Ze hebben vele petten op, bij het college van B&W en voor de wijk. Dit is echt heel lastig."

Almar: "Juist daarom willen we deze ecologische beleidsagenda. Een wethouder heeft ontzettend veel invloed. Hij moet continu bewegen, de ene of de andere kant op. Het helpt de wethouder heel erg als de Raad en het College iets hebben vastgesteld waarin afspraken zijn vastgelegd. Als wij voorstellen in de ecologische visie van 'als er in een wijk wordt gekeken naar groenbeheer, dan is degene die het moet doen verplicht met een afvaardiging van bewoners te overleggen, of groene organisaties' dan wordt overlegd over die boom dit en die andere boom dat, waar we het in het park over hadden. Het is dan vastgelegd, en dat maakt het voor iedereen een stuk makkelijker. Dan hoeven Erik en jullie niet meer te lobbyen."

Hoe kom je als groene organisatie bij de gemeente binnen?

Annette: "Er moet per wijk een centraal contactpersoon zijn. Een wijkbeheerder, zo hebben wij die genoemd. Die loopt mee met een schouw, weet wat zich afspeelt en is daardoor een soort manusje-van-alles."

Almar: "Er zijn wijkbeheerders, maar die hebben een heel groot gebied. Deze zit echt op de fysieke kant. En je hebt een wijkambtenaar, of wijkcoördinator."

Vraag: "Zit deze in de wijk?"

Antwoord: "Nee, in het stadskantoor, op de 7^e verdieping."

Almar: "Deventer gaat al erg ver in de wijkaanpak, maar kennelijk is het niveau van de wijkbeheerder al erg abstract, niet precies genoeg om de wensen te realiseren. Hebben jullie de wijkbeheerder weleens gezien?"

Annette: "Wel gezien, maar niet gehoord. Je kunt wel ergens aanwezig zijn, maar je moet ook participeren, want anders kom je niet vooruit."

Van abstract naar concreet

Susan benoemt twee rode draden tot nu toe: “Hoe brengen we kennis in het beheer? Dat is één van de rode draden. Dit is een andere rode draad, namelijk: hoe kom je bastion Deventer in?”

Erik Lam: “Ik heb een derde. Het is belangrijk om het concreet en tastbaar te maken voor de wethouders. Ik heb een keer een groep wethouders meegenomen om Dassen te observeren. Ze kijken dan naar de natuur en zien echt leuke dingen en denken van ‘verrek, inderdaad, zo zit dat in elkaar!’ Ook met het overzetten van padden. Nodig hen uit! Desnoods elk jaar een ander. Ik hoor vaak van ‘moeten we dat nou wel doen?’ Ja, dat moet je echt doen. Ik heb nu al een aanvraag van de vleermuizenwerkgroep gekregen om in het voorjaar net het College een vleermuisexcursie te doen.”

Nynke: “Wellicht kun je een wethouder ook eens mee nemen moet cursus voor natuurouders. Die doen ook hele leuke dingen. Het begint bij onze jeugd. Die zijn onze toekomst.”

Govert concludeert: “Haal de abstractie eruit. Wethouders krijgen steeds abstractere documenten. Iemand uit Apeldoorn vertelde dat als een wethouder nieuw is, zijn of haar agenda nog relatief leeg is. Er komen dan allemaal dossiers op tafel, soms heel abstract, en door te gaan fietsen door de stad gaan de dossiers leven. Dat is een goede manier om ingewerkt te raken.”

Nynke: “Ja, en dan zijn er hele goede lezingen te verzorgen, bijvoorbeeld door de KNNV.”

Govert: “Als jullie iets organiseren, hoeveel raadsleden komen er dan?”

Nynke, voor natuurouders: “Nul. Ik heb nog nooit iemand gezien. Maar ze zijn ook niet uitgenodigd. Dat kunnen we voortaan anders doen.”

Erik: “Er was enige tijd geleden een tocht voor raadsleden door de stad waarbij ze opdrachten moeten uitvoeren. De Adelaarstocht heeft dat. Ik kon daar iets over de natuur in de stad vertellen. Raadsleden, wethouders en burgemeester, ze kwamen allemaal langs.”

Govert: “Je moet op het juiste moment het juiste verhaal vertellen.”

Susan: “Hier zit ook weer een rode draad, tezamen met de natuurouders. En ook het verhaal van Borgele. Men weet niet wat het kan opleveren. Men weet niet dat als er minder gemaaid wordt, wat er dan voor terug komt. Hoe dat er dan uitziet.”

Annette: “Natuurouders doen heel veel werk, heel lokaal en sterk gericht op kinderen. Dat is ook de Europese insteek. (...) Daar is ook een pot voor. Om het bij de kinderen aan de man te brengen. Vooral om de natuur te laten beleven.”

Almar: “Europese subsidies zijn niet eenvoudig om binnen de gemeente te krijgen...”

We willen niet meer geld, maar wel meer betrokkenheid

Gerrit: “Het grappige van vandaag is, dat ik niemand hoor zeggen van ‘ik wil meer geld hebben.’ Maar ‘ik wil meer betrokkenheid’ of ‘ik wil dat gemeente mij steunt.’ Als dat gebeurt, dan ben je er al.”

Remco: “Er zit ook wel enige schroom. Je hebt Platform Natuur en Milieu. Alle organisaties die hier nu aan tafel zitten, zitten ook in dat platform. Volgens mij daar laten we daar kansen liggen. Zoals we hier vandaag communiceren, zo moeten we ook daar communiceren. We moeten meer als één orgaan naar buiten treden.”

Susan: “En dan breng je niet alleen in van ‘doe dit’, maar juist ook van ‘doe dit niet.’”

Govert: “Het nalaten van dingen.”

Remco: “Je zou eens op zo’n vergadering van het Platform moeten komen. Wat je hoort is – waar Annette het ook al over had – dat zwartgallige. Dat zit onderhuids bij onze natuur- en milieuorganisaties. Er is zo’n teneur van ‘jongens, wij worden niet gehoord.’”

Gerrit: “De afstand is groot, omdat je van papier naar papier praat, en niet van mens tot mens.”

Susan: “Misschien is de vorm van die platformvergaderingen niet goed?”

Iedereen: “Ja, dat is zo!”

Tom: “Het woord zegt het al: vergadering. Dan heb je een soort rapportje dat je maakt. De één leest dat niet, de ander half.”

Govert: “Ook bij raadsleden is behoefte om het echte verhaal te kennen.”

Nynke: “En wat je met je hart vertelt, komt aan.”

Susan vat samen: vijf rode draden

Susan: “Ik heb een paar rode draden nu. (1) Kennis en beheer (2) hoe komen we de gemeente binnen? (3) Hoe zorgen we dat we het bestuur – en daar is de Raad nu ook bij – meenemen in het groen? (4) zichtbaarheid, heb ik opgeschreven, hoe maken we zichtbaar wat jullie willen? En verder kwamen jullie ook nog met, dat vind ik wel een aardige, (5) zorg ervoor dat je je verenigt en dat je sterker bent. Zijn er nog meer rode draden?”

Annette: “Wat betreft die zichtbaarheid gaat het er niet alleen om wat wij willen, maar ook dat het veel mensen bereikt. Niet iedereen staat open voor natuureducatie. Die moet je ook weten te raken. Er zijn mensen die vinden een tomatenplantje al natuur. Die moet je ook weten te bereiken. Je moet laten zien dat je beheert. Dat je dat heel bewust doet.”

Less is more

Susan: “Ik moet altijd een beetje denken aan het feit dat we nu 130 mogen gaan rijden. Er zijn ook mensen die dat graag willen. Andere mensen willen graag op een ecologische wijze natuur beheerd zien. Hoe krijg je dat nou bij elkaar?”

Gerrit: “Je ziet vandaag dat er heel weinig tegenstrijdige belangen zijn. Je kunt ook 130 rijden langs een hele mooie berm. (...) En ook mensen die mountainbiken gaan door de natuur. Op de één of andere wijze hebben we toch een gezamenlijk belang. Ik had eigenlijk veel meer tegenstrijdige belangen verwacht. En het is vaak niet een kwestie van meer, maar juist van minder... wat minder maaien.”

Govert: “Op de BBC was in de jaren ’90 een programma, gepresenteerd door een gentleman in een grijs pak, stropdas en hoge groene laarzen. Heel boeiend. Het thema van dat

programma was: hoe kun je de ecologische waarde van je eigen tuin verdubbelen door het onderhoud te halveren.”

Almar: “Door lui te zijn, krijg je meerwaarde. Dat spreekt mij wel aan.”

Susan: “Less is more.”

Almar: “Voor mij is de verwondering de reden dat ik ergens warm voor wordt. (...) We werken nu aan een boek over ‘Natuur in Deventer.’ Daarmee laten we zien wat er allemaal is. We hebben nu alle teksten en Erik is nu bezig met het verzamelen van het beeldmateriaal. Ik lees in dat boek bijvoorbeeld over de Pothoofdflora... Je gelooft het eerst niet.”

	Moreel		Historisch
	Juridisch		Logisch
	Esthetisch		Psychisch
	Economisch		Ecologisch
	Sociaal		Chemisch
	Linguïstisch		Fysisch

Twaalf aspecten. Het ecologisch aspect is er ‘slechts’ één van².

Er zijn meer aspecten in de stad waaraan betekenis wordt toegekend

Govert: “Ik denk wel dat je in beeld moet brengen waar in de praktijk spanning aanwezig is tussen ecologie en andere stedelijke waarden. Die moet je benoemen. Bijvoorbeeld, de genoemde mogelijkheden voor ecologie langs dijken. Dat is logisch. Dat is een gemiste kans. Maar ik zit ook in het Expertise Netwerk Waterveiligheid. Bijvoorbeeld: bij berekeningen hoogwater langs de rivier wordt winst geboekt door vaker te maaien. We proberen met ‘Ruimte voor de Rivier’ projecten een waterstand die theoretisch eens in de 1250 jaar optreedt met enkele centimeters naar beneden te krijgen. Voor de veiligheid. En dat doe je onder andere door vaker te maaien. Daarmee verlaag je de weerstand voor waterstroming.”

Annette: “De waterschappen willen vaak niet meewerken, omdat de dijken dan zwakker worden.”

Nynke: “Daarom is de bomendijk zo’n mooi voorbeeld. Daar is aangetoond dat de dijk steviger werd omdat de bomen erop stonden.”

Annette: “Bomen willen ze sowieso niet in uiterwaarden.”

² Ontleend aan Interregproject PURE, waaraan ook de gemeente Deventer heeft deelgenomen.

Tom: “Dijken worden sterker als er een goed worteldek is. Maar dan hebben we het over de lage vegetatie. Bomen hebben als nadeel dat er wat achter kan blijven hangen. Als ze daardoor omvallen, krijg je gaten in de dijk.”

Govert: “Het punt is dat er andere waarden en belangen zijn waardoor het soms noodzakelijk is dat ecologie wijkt. Dat moet je wel op een rijtje hebben en daar moet je ook begrip voor hebben. Ecologie is belangrijk, maar in een stad zijn meer waarden. Mensen die geen ecologie nastreven, zijn niet *tegen* ecologie, maar zijn *voor* iets anders. Het is de kunst deze beweegredenen te kennen en te begrijpen.”

Susan: “Dus je moet op zoek gaan naar gemeenschappelijke belangen. Dus niet de zwartgalligheid, maar op zoek gaan naar wat wel kan.”

Tom: “Als een boom wordt verwijderd in de stad omdat deze dreigt om te vallen over fietspad, dan begrijpen we dat. Ook al zit er een vleermuis in. Maar niet als er midden in een bos een boom wordt omgezaagd omdat deze een scheve tak heeft.”

De rode draden zijn positief getint

Govert: “Het belangrijkste spoor is het positieve. Niet vechten tegen, maar vechten voor.”

Tom: “Ja, ook als het om rode-lijstsoorten gaat. Vleermuizen staan op de rode lijst en als mensen vleermuizen hebben, bellen ze ons op, op een manier van ‘die beesten moeten weg.’ Maar als je dan uitlegt wat ze zijn, wat ze doen en hoe bijzonder ze zijn, dan willen ze deze graag houden. Het komt zelfs voor dat ze na enige tijd bellen van ‘mien vleermuizen bin kwiet.’ Dan zijn ze weggegaan en ze willen ze weer terug hebben. Dat is veel beter dan de wet volgen van ‘nee meneer, dat is verboden, u krijgt 2000 euro boete...’ Dat werkt gewoon niet. Dat heeft ook helemaal geen zin. En dan gaan mensen ook niet meer bellen.”

Communicatie: Platform Natuur en Milieu

De discussie verschuift nu van de bebouwde kom van Deventer naar het buitengebied.

Susan: “Zijn er nog meer rode draden uit de verhalen te halen?”

Nynke: “De communicatie is een punt. Dat komt steeds weer naar voren.”

Anton: “Ik merk dat we als natuurclubs elkaar slecht weten te vinden.”

Hans: “We hebben al meer dan twintig jaar het Platform Natuur en Milieu. Ik ben er zelf vijftien jaar voorzitter van geweest en weet een beetje hoe die club werkt. Het grootste deel van de tijd ben ik bezig geweest om de kikkers een beetje in de kruiwagen te houden, in plaats van met de natuur bezig te zijn. Het gaat allemaal met eigen belevingen. De betrokkenheid, daar is niks mis mee, maar men is wel heel erg gericht op het eigen specialisme. Het Platform is nu bijna ter ziele.”

Geld

Susan: “Dit sluit aan op de vijfde rode draad... de samenwerking tussen de groene werkgroepen. Een zesde rode draad die ook is aangestipt is geld. Dat is er niet bij de gemeente, maar er wordt wel beheerd en – Anton zei daar al iets over – zorg dat de groepen daar zeggenschap over hebben. Zo interpreteer ik dat even.”

Anton: “Volgens mij is het geld het probleem niet. In het Fonds Kostbaar Salland zit volgens mij acht miljoen euro. De provincie, IJssellandschap en de drie gemeenten hebben daar fors geld in gestopt. Er is nog steeds geen onderuitputting, of overuitputting, dus wat dat betreft is het goed. Maar de overheden zitten wel te worstelen met de vraag van hoe krijgen we het geld daadwerkelijk op de plek waarvoor het bedoeld is: namelijk de verbetering van het landschap en de vergroting van de ecologische waarde daarvan. We moeten er nu voor zorgen dat de groene groepen – jullie, mensen die met hart en ziel op vrijwilligersbasis iets met natuur willen – daar ook een beetje profijt van hebben. Volgens mij is dat nog wel een uitdaging.”

Nynke: “Wie is beheerder van die pot?”

Anton: “Stichting Kostbaar Salland.”

Nynke: “Kostbaar Salland?”

Anton: “Het feit dat jullie dit niet weten, zegt al genoeg. Het dringt niet door tot de basis, daar waar het gebeurt. En ik weet niet of jullie er vertrouwen in hebben.”

Gerben: “Het heeft er veel mee te maken dat we eerst het brood hebben opgegeten en nu het beleg moeten.”

Erik: “Zelf weet ik het fijne niet van. Want er zit inderdaad een soort ambtelijke organisatie omheen, die ook met zichzelf bezig is, en die contacten moeten onderhouden... dus allemaal ruis. Voor ons? Wij zien er weinig resultaat van. Ik heb wel begrepen dat er meer dan voldoende projecten zijn in het buitengebied om uit te voeren. Het is niet zo dat er te weinig belangstelling voor is. Het loopt als een tierelier.”

Onderhoud aan houtwallen wordt en masse op de markt gezet

Gerben: “Wij zetten het geld in voor projecten die uitgevoerd worden door aannemers, bijvoorbeeld voor het onderhouden van de 21 kilometer houtwal die we hebben. Wat er niet in zit is het onderhoud dat door boeren zelf uitgevoerd kan worden.”

Anton: “De echte dialoog met lokale mensen en organisaties zit er niet in, over welke bijzondere waarde behouden moeten blijven. Het wordt en masse op de markt gezet en dan komt er een Brabantse of een Friese aannemer en die gaat daar z’n uren maken. En z’n biomassa brengt hij mogelijk naar België, waarvoor hij betaalt wordt. De lokale kringloop, wat vroeger heel normaal was, die ben je zo kwijt.”

Gerben: “Als wij een houtwal aanpakken, gaat het hout naar een lokaal erf.”

Anton: “Dat is wel een goed voorbeeld. Maar je ziet dat Kostrijk Salland een aantal projecten bundelt en via Landschap Overijssel op de markt zet en dan mogen we als agrarische natuurvereniging Groen Salland inschrijven. Dan komt er een Brabantse aannemer en die brengt het spul wel naar België. Ik zeg niet dat alles misgaat, maar ik vraag me af hoe je ervoor zorgt dat de lokale groepen, zoals jullie, beter worden betrokken.”

Annette: “Ja, daar ben ik het mee eens. Je lokale kracht is je drijfveer en als je dat niet ziet, dan kun je export willen, maar ergens strandt het. Je moet ervoor zorgen dat je omgeving sterk genoeg is.”

Gerben: "Ik zie dat fonds als een heel groot succes. Er worden tientallen, honderden contracten achterelkaar afgesloten waarbij er nu houtwallen beheerd worden die soms wel dertig jaar niet beheerd zijn."

Annette: "Waarom hebben de lokale boeren geen voorkeurspositie bij de aanbesteding?"

Hans: "Die hebben het de afgelopen dertig jaar ook niet gedaan, kennelijk."

Erik: "Precies. Daarom hebben we dat fonds. Er werd gewoonweg geen onderhoud meer gepleegd door de terreineigenaar."

Hans: "Het gaat nu even over het wegwerken van een bulk achterstallig onderhoud. Als dat is weggewerkt en je weer in een reguliere cyclus komt, waarbij het meer aansluit bij de agrarische bedrijfsvoering, dan lijkt het mij voor de hand liggend dat je het meer laat terugvloeien."

Anton: "Het blijft van belang dat de lokale kennis wel zo goed mogelijk kan worden ingebracht."

Organisatie of organiseren?

Govert: "Een probleem is steeds dat er veel over organisatie wordt gesproken en weinig over organiseren. Er wordt veel nagedacht over structuren en grenzen. Dat zag je vandaag ook, iedere groep heeft weer z'n eigen territorium, z'n eigen baltsgedrag, z'n eigen rituelen en dat staat elkaar deels in de weg."

Hans: "Ze zitten elkaar niet in de weg, maar als je teveel ingrijpt in de autonomie van die lokale clubs, dan werkt dat niet. Dat moet je echt niet willen. Dat gaat niet goed. Het gaat er dus om al die clubs hun eigen autonomie te laten houden, hun eigen meningen te laten houden, maar wel te laten samenwerken."

Jeroen: "Ook daar hebben we diversiteit."

Welke inhoud geven we mee aan Deventer?

Susan zegt tegen Gerben: "Jij zei dat we het vandaag nog niet echt over inhoud hebben gehad?"

Gerben: "Ja. Ik denk dat de tijd van de grote natuurontwikkelingen achter de rug is. Ik denk dat de kansen voor natuur binnen Deventer de verbindingen tussen bestaande natuurgebieden betreft, waarbij Dassentunnels hele mooie voorbeelden zijn, en de agrarische randen, misschien. De akkerranden, de overhoekjes aan de randen. Ik heb geen idee hoe je dat moet organiseren, maar ik denk wel dat daar de kansen liggen."

Hans: "En in de watergangen... en de oevers van de watergangen."

Gerben: "We moeten meer kijken naar het boerenland, of we de vierkante blokken iets ronder kunnen maken."

Anton: "Bedoel je met inhoud dat we ons de komende jaren maar niet meer moeten richten op de grootschalige natuur, want die wordt beheerd. En dat we ons ook niet moeten richten op de grootschalige intensieve landbouw, maar juist op de kleinschalige gebiedjes die ertussen liggen?"

Hans: "Ja, je moet je afvragen waar het gemeentelijk beleid het meest effectief is voor natuur. Dat zijn de categorieën die Gerben net noemde."

Gerben: "Je kunt bosranden glooiender maken. De meeste overgangen tussen bos en akkerland zijn kaarsrecht."

Anton: "Deventer heeft prachtige uiterwaarden. Richt je niet daarop, dat is 'Ruimte voor de Rivier' en IJssellandschap. Dat gaat wel goed. Daar zou ik geen energie in stoppen. Die keuze zou ik maken."

Jeroen: "Mee eens. Het gaat om de verbindingen tussen eilanden, dat je weer van houtwalleetje naar houtwalleetje kan. En boeren hoeven dan helemaal niet veel land kwijt te zijn."

Erik: "Daar hebben we nu juist groenblauwe diensten voor. Voor het beheer, maar ook voor de aanleg van houtwallen."

Jeroen: "En dat gebeurt ook?"

Erik: "Ja."

Hans: "Je zou in de ecologische beleidsnota moeten opschrijven hoe je dat als gemeente kunt bevorderen."

Het stellen van prioriteiten

Anton: "Richten op waardevolle gebieden. Je moet prioriteiten stellen."

Erik: "Je bent niet overal grondeigenaar en dan heb je weinig te kiezen. Bovendien, wat is waardevol?"

Susan: "Je moet wel prioriteiten stellen, maar dat hoeft je niet te doen naar gebiedsgrens. Je kunt ze ook stellen in wat je wel en wat je niet wilt."

Erik: "Ja. We hebben het een beetje in soorten gedaan. We hebben gezegd 'de Das is onze ambassadeur in het buitengebied'. Want als het goed gaat met de Das, dan heb je van alles goed geregeld. Dan heb je wat aan de houtwallenstructuur gedaan en andere beschermingsfactoren."

De groene draad

Annette: "Ik merk dat mensen van de groene groepen goed met elkaar kunnen communiceren. Groene organisaties vinden elkaar wel. Op een gegeven moment denken ze allemaal in dezelfde lijn, vooral als het om risicofactoren gaat, zoals verkeer, scholen, hondenbeleid, noem maar op. Ik denk dat het belangrijk is om deze groene draad te zien. Maar we moeten niet alleen met elkaar praten, maar juist ook met andere organisaties opzoeken, zoals recreatie. Zo'n fietspad, zo'n mountainbikepad, ik vind het heel leuk, maar deze had ook in die bermstrook gelegd kunnen worden, waar die bomen staan. Die mensen fietsen best wel snel en zijn er zo voorbij. Wat heeft het dan voor nu om hen door een kwetsbaar natuurgebied te laten fietsen?"

Susan: "Je moet niet op een andermans stoel gaan zitten, want de mountainbikers hebben het tracé uitgezet."

Annette: "Dat bedoel ik ook. Je moet de stap durven wagen naar andere partijen. En ga er eens mee praten."

Nynke: "Precies."

Govert Geldof, Tzum, 18 december 2012